

ΕΡΜΗΣ Ο ΛΟΓΙΟΣ.

Τῆς 4^{ης} Φεβρουαρίου.

1820

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Ὅτι ὁ σωζόμενος πρόλογος τῆς Δανάης, δράματος τοῦ Εὐριπίδου, εἶναι νέος· διατριβὴ ἐκ τῆς φιλολογικῆς ἐφημερίδος ἐπιγραφομένης *Litterarische Analecten* herausgegeben von Fried. Aug. Wolf. Berlin, 1820· μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Ε. Κ.

Εἰν ἐπισημασθῆναι, ὅτι τὸ τεμάχιον τοῦτο εἰς μόνον ἐν χειρογράφῳ εὗρέθη, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἔφερον εἰς φῶς ὁ Κομμελίνος τὸ 1597, εὐθὺς θέλομεν συλλάβειν τὴν ὑπόθεσιν τῆς νοθείας, ἀλλὰ μόνος οὗτος ὁ λόγος ὀλίγον βάρος ἔχει, εἰν ὅλη καὶ εἶδος, ἔννοια καὶ λέξις ἦσαν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ ἄξια· εἰς μόνην ὁμοίως τὴν ἐπιγραφὴν εὗρισκω τὸν Εὐριπίδην.

Πρῶτον ὅλος ὁ σκοπὸς τοῦ προλόγου εἶναι ἀσαφές, καὶ προσδιορισμένος, ἐνῶ ὁ Εὐριπίδης σαφηνίζει πάντοτε τοὺς σκοποὺς εἰς ἄλλα του δράματα, ὅπου ποιεῖ θεοὺς προσημαζομένους. Ἡ Ἀφροδίτη ἐμφανίζεται εἰς τοῦ Θησέως τὸν οἶκον, διὰ τὴν χαλινώσῃ τὴν ὑπερφάνειαν καὶ ὑπεροψίαν τοῦ Ἴππολύτου, καὶ διὰ τοῦτο προκαταλαμβάνει τὴν τροφὴν τῆς Φαίδρας, καὶ τὴν κἀμνει νὰ σέβεται τὴν δυνάμιν τῆς θεᾶς. Ἡ διήγησις τῶν ὅσα συνέβησαν ἐφεξῆς, μᾶς διδάσκει ἐντελέματα καὶ τὸν σκοπὸν τῆς καὶ τὴν παρούσαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Ὁ Ἀπόλλων φανερεύεται εἰς τοῦ Ἀδμήτου τὸν οἶκον, ἐπεὶδὴ θέλει νὰ λυτρώσῃ τὴν γυναῖκα τοῦ φίλου. Βίς τῆς Τρωάδας ἐγκαταλείπει ὁ Ποσειδῶν τὴν παρθενικὴν πόλιν, καὶ ἀναχωρῶν συναντᾷ τὴν Ἀθηνᾶν, ἣτις ἐτοιμάζει τιμωρίαν κατὰ τῶν κακούργων. Βίς τὸν Ἴωνα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον ὁ Ἑρμῆς, ἀλλὰ κρύβεται ἀπὸ ἰκανὴν ἀφορμὴν τὴν συμπάθειαν τοῦ παιδός, τὸν ὁποῖον ἐξέθεσε ποτὲ κατ' αἴτησιν

τοῦ Ἀπολλωνος εἰς τὸν ναόν, καὶ τοῦ ὁποίου μέλλει νὰ ἀποφασισθῇ ἡ τύχη κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν. Ἀλλὰ τί θέλει αὐτός οὗτος ὁ Θεὸς εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀκρίσιου; Ἐξάλι, λέγει, ἀπὸ τὸν Δία, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν Δανάην εὐπροσηγέτους μύθους (ς. 45) τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων τούτων δὲν καταλαμβάνομεν, μ' ὅλον ὅτι ἠλπίζομεν νὰ τὴν εὐρωμεν εἰς τὸν πρόλογον· ἀλλ' οὐδὲ δύναται τις νὰ τὴν μαντεύσῃ. Εἶναι ἄρα γε ἱριλοφρονητικοὶ ἀσπασμοὶ τοῦ Ὀλυμπίου ἔρατος (α); Ποία ἀβλιότης! ἢ ὑποσχέσεις ἀντισηκόνουσαι τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἀκρίσιου; ἀλλ' οὕτως ἡ δυσυχὴς Δανάη μεταβάλλεται εἰς ὑποκρίτριαν, ἣτις προσποιεῖται τὴν ἀπαρηγόρητον, ἐνῶ εἰς τὰ ἔνδον τῆς καρδίας τῆς ἐξεύρει βέβαια τὴν ἀπολύτρωσίν τῆς.

Ἡ ἐμφάνεια λοιπὸν τοῦ προλογίζοντος Θεοῦ δὲν ἐπισηρίζεται εἰς καμμίαν εὐλογοφανῆ αἰτίαν. Πρόφασις ἀβλιῶς βεβαιοσμένη τὸν παριστάνει εἰς τὸ μέσον, διὰ νὰ μᾶς κοινολογήσῃ κάποια μέρη τῆς ἰσχυρίας τοῦ Ἀκρίσιου καὶ τῆς θυγατρὸς του.

Ἀλλὰ καθὼς ἡ ἔκθεσις τῆς πράξεως μένει ἀήλικος, οὕτως μὴδ' ἡ ἀρχὴ μᾶς λέγει τι ἀφ' ὅσα εἶχαμεν τὸ δίκαιον νὰ μάθωμεν. Ἐχρησιμοδοτήθη, λέγει, εἰς τὸν Ἀκρίσιον, ὅτι ἡ θυγάτηρ του ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ἴδον, ὅς τις νὰ ἀρξῇ καὶ ταύτην καὶ ἄλλην πολλὴν γῆν.

Ὅς τῆς δευτ' ἀρξῇ, θυτέρας πολλῆς χθονός (ς. 16). Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν τοῦτο νὰ ἐμβάλῃ εἰς λύπην καὶ φόβον τὸν βασιλέα, καὶ νὰ τὸν παροργίσῃ κατὰ τῆς θυγατρὸς του; Δὲν ἦτο νόμιμος κληρονόμος τῆς βασιλείας ὁ ἐπισηγελμένος οὗτος ἔγγονος; Δὲν ἦτο ἡ μεγαλητέρα ἐξουσία ἀγγελίᾳ χαρηποιᾷ ὑπόσχεσις πλείον παρὰ τρομερὸς φοβερισμὸς; ἀναμφιβόλως πλείοτε μᾶς διδάσκει ὁ ἀφελῆς Ἀπολλόδωρος μ' ὅλην τὴν ἀπλοτητά του ὅταν λέγῃ (Hesl. B. κεφ. δ. 1) „Ἀκρίσιον δὲ περὶ παίδων γεννήσεως ἀβέντων χρησιμημαζόμενον ὁ θεὸς ἔφη γενέσθαι παῖδα ἐκ θυγατρὸς, ὅς αὐτὸν κτείνῃ“.

(α) ἴσως ὁμοίον τι μὰ θεοῦ μᾶς περιγράφει ὁ Λουκιανός εἰς τὸν Κἀ' διάλογον τῶν Θεῶν, ἔπου κουρασμένος ὁ Ἑρμῆς παρεπονεῖται. „Νῦν ἄρισ ἤκουτά με ἀπὸ Σιδῶνος παρὰ τῆς Κἀδμου θυγατρὸς, ἐφ' ἣν πέποιθε μὲ (ὁ Ζεὺς) ἀφῆσαν ὅ,τι πράττει ἡ παῖς, μὴδ' ἀναπνεύσαντά, πέπειμαθ' ὅ,τι εἰς τὸ Ἄργος ἀπισκοφόμενον τὴν Δανάην εἰς ἑκοῦθεν εἰς Πικωτίαν, φησὶν, ἔλθων, ἐν παρέδω τὴν Ἀντιόπην ἴδω“ κτλ.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ προφυλακτικὰ μέσα τοῦ Ἀκρίσιου εἰς τὸ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν παρθεναίαν τῆς θυγατρὸς του εἶναι ὁ ψευδευριπίδης ἀσαφὴς καὶ ἀνίκανος, ἐν ᾧ λέγει „τὴν παρέδωκεν εἰς Ἀργείας κόρας νὰ τὴν φυλάττουσιν ἐντοῖς παρθεναίων τοὺς ὁποίους ἔκτισε“ τὴν ἐφύλαττε λοιπὸν ὄλιγον τι διαφορετικὰ παρὰ πᾶσαν παρθεναίαν τῆς Ἑλλάδος! Πόσον ὀρθότερα ὁμιλεῖ ὁ μυθογράφος! „Δείσις οὖν Ἀκρίσιος τοῦτο, ὑπὸ γῆν θάλαμον κατασκευάσας χάλκεον, τὴν Δανάην ἐφρούρει“. Κάνεις δὲν θέλει εἰπεῖν τὸ τοιοῦτον ἔργον ἀνάξιον τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. Ὅλη ἡ πράξις τῆς τραγωδίας δὲν ἔχει νόημα, εἰάν δὲν ἐπισηρῆθῃ εἰς τὸν περὶ μέλλοντος φονεῶς φόβον τοῦ Ἀκρίσιου, καὶ εἰς τὸν θυμὸν του, ὅτι ἐματαιώθησαν τὰ ἀσφαλιστικὰ μέσα του.

Οὗτω λοιπὸν ὁ Ἑρμῆς οὗτος εἶναι Θεὸς ἐκ μηχανῆς ἀπὸ τοὺς τῆς εὐτελεστάτης καὶ ἀθλιωτάτης ἐργασίας· καὶ εἰάν ἐμελλαν, οἱ τοῦ Εὐριπίδου πρόλογοι νὰ ὑποφέρουν τοιοῦτον φῶγον, κάνεις ἡμῶς ἀφ' αὐτοῦ δὲν δείχνει τόσην ἑλλειψιν τέχνης, ὅσον ὁ προκειμένος, ὅς τις ἀπεδίδοτο ἕως τῶν ἡμερῶν μᾶς εἰς τὸν ἔνδοξον τραγῶδον τοῦ χρυσοῦ τῶν Ἑλληνικῶν Μουσῶν αἰῶνος.

Εἰς ὅλην τὴν ἔκθεσιν δὲν φαίνεται κανὲν ἴχνος τῆς πολυτελείας τοῦ Εὐριπίδου, ἀλλ' ἡ ἔνθεια πρωτοπείρου τιος, ὅς τις χαίρει ἀναπληρῶσαι τὰ ἐλλείποντα, καὶ ὅς τις δὲν ἐξεύρει νὰ εἴπῃ τι πλείοτερον παρ' ὅσον τοῦ συγχωροῦσιν αἱ ἔνθεν κἀμῆθεν συναβριζόμεναι φράσεις.

Πανταχοῦ σκοδᾶπτει ὁ κριτικὸς εἰς τὰ κατὰ μέρος σφάλματα· καὶ ἡ ὑπόθεσις ἀναριθμητῶν διασφορῶν τοῦ κειμένου δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀφώσῃ τὸν συγγραφεα. Βυθύς ἡ ἀρχὴ τοῦ προλογου εἶναι, νὰ εἴπω μὲ ἕνα λόγον, ἀηδεσάτη ἡ παρατήρησις τοῦ Θεοῦ, „ὅτι ὁ δῖκος οὗτος καὶ τὰ τείχη δὲν εἶναι ζολισμένα πλουσίως μὲ χρυσόν“ (α) δὲν συντελεῖ εἰς τίποτε· διὰ τῆς ἀντιθέσεως, τὴν ὁποίαν ἐπενόησεν ὁ Βαρνέσιος „ἀλλ' ἐν πυροκμήτησι Κυκλώπων πόνοισ“ καὶ δικαίως τὴν

(α) „Δόμοι μὲν οἷδ', εὐπυργά τ' ἐρύματα χθονός οὐκ ἐν πολυχρύσειον ἠεσκηται χλιδαῖς“. Δι' τελευταίας λέξεις εἶναι ἐπαρμύεται ἀπὸ τὸν πρόλογον τῆς Ἀνδρομέδας, ς. 2, καὶ ἀπὸ τὸν Ξενοκλῆν (Hesl. 452) „ζῶμα εὐχλιδαῖς ἠεσημένον“.

ὀνομάζει *Δαυμασίαν ἔλλειψιν* (*miram ellipsin*), πολλά ὀλίγων *Δεραπύεται τὸ κακόν*, καὶ πάντα μένει ὁ πρῶτος λόγος σχολαστικῶς συνδεδεμένος μὲ τὸν δεύτερον. — Εἰς τὴν ἐφεξῆς περιόδου „*ἀρχὴν δὲ τῶν δε καὶ Θεῶν ἰδρύματα Ἀκρίσιος εἶληχεν* τυράννος τῆς δε γῆς“ εὐλόγως ἀπορεῖ ὁ Μουσηγραυῖος, Περὶ τίνος βασιλείας ἐμπορεῖ νὰ ῥηθῆ ὅτι ἔλαχε τὰ Θεῶν ἰδρύματα; ἀλλ’ ἀντὶ νὰ λύσῃ τὴν ἀπορίαν, καθὼς ἀπαιτεῖ τὸ πρῶτον, διορθώνει τὸν ἀτυχή σχολαστικόν, κατὰ τὴν ἀνέσκειάν του, μὲ ὅσῃ ἐνδέχεται κέρμη μεταβάλλει τίσσασας εἰχούς (α), καὶ ἐνταυτῷ ἀλλάσσει τὸν τόπον των! (β) — Ὁ πέμπτος εἶχος συνδέεται ἀναρμοσῶτα, ἐνῶ ἀποχωρίζει ἀπὸ τοῦ ὀνόματος Ἀκρίσιος τὴν μὲ τὸ οὗτος ἀρχομένην διήγησιν. — Εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτης τῆς διηγῆσεως αἱ λέξεις, αἵτινες πρέπει νὰ ἐκθέτουν τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ χρησιρίου ἐρωτήσεως „*Ἐρωτι παιδὸς ἄρσενος σχεθεῖς*“ εἶναι ἀμφιβόλοι, καὶ δύναται νὰ ἐκλιθεῖσιν ἀσφαλῶς καὶ περὶ ἐρωτος πρὸς παῖδα, καὶ περὶ πατρὸς ἐπιθυμοῦντος ἄρσενα τέκνα. Θέλω εἰπεῖν ἐπιτα Γόδεν μὲ φαίνεται ὅτι εἰσέφηρσεν ἢ ἐκφράσας αὐτὴ, ἀλλὰ ζητῶ πρῶτον τὴν ἄδειαν νὰ ἐρωτήσῃ τὰ ἐφεξῆς. Ἡ δύνατο ἄραγε ὁ Εὐριπίδης νὰ ἐκφέρει μὲ τὴσὴν ψυχρότητα καὶ ξηρότητα τοιαύτην οὐσιάδῃ τῆς ἰσορίας περίσασιν; Ἦτο νυμφευμένος ὁ Ἀκρίσιος; ἐγέννησεν ἄλλα τέκνα, καὶ μόνον ἦν δὲν εἶχε; Πόσον ἄρα ἐπρόσμευεν εἰς μάτην τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιθυμίας του; Ὁ Λαῖος εὐρέθη εἰς τὴν αὐτὴν περίσασιν· ἀλλ’ ἰδοὺ πῶς διηγεῖται τὸ πρῶτον ἢ ἰουάσῃ εἰς τὸν πρόλογον τῶν Φοινισσῶν.

— γαμεί δὲ Λαῖός μ’, ἐπει δ’ ἄπαις
ἦν, χρόνια λευκτρα τάμ’ ἔχων ἐν δώμασιν,

(α) Μία ἐκ τούτων διορθῶναι καὶ τὸ μέτρον] τοῦ εἰχου „*Ἀκρίσιος εἶληχεν*, τυράννος τῆς δε γῆς μὲ τὸ “*Ἀκρίσιος εἶληχ’ ὦν τυράννος* κτ.” δὲν εἶναι εὖροι, εἰάν εἶναι αὐτοῦ τῆς ἢ διὰ τῆσὴς του.

(β) Ὁ Μουσηγραυῖος διάταξο τοὺς εἰχούς οὕτως.
Δόμαί μὲν οἶδα καὶ Θεῶν ἰδρύματα
Λύκει’, ἢ πολυχρύσοισιν ἠσκηται χλιδαῖς
Ἀρχὴν δὲ τῶν δ’, εὐπυργά τ’ ὀρύματα χθονὸς
Ἀκρίσιος; εἶληχ’, ὦν τυράννος τῆς δε γῆς.

Σημ. τοῦ Ματῆφ.

ἔλθων ἐρωτῆ Φοῖβου, ἐξαιτεῖ δ’ ἄμα
παιδῶν εἰς οἴκους ἄρσένων κοινώνων.

Ἄπαις ἦτο καὶ ὁ Ζοῦβος, ἀνὴρ τῆς Κρεούσης. Εἶχεν οὗτος ευμφευθεὺν τὴν Δαυμασίην Κρεούσαν, χωρὶς νὰ εἶναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, διηγεῖται ὁ Ἐρμῆς εἰς τὸν Ἰωνά.

· · · · · χρόνια δὲ σπείρας λέχη
Ἄτεκνος ἐσί, καὶ Κρέουσ’ ὦν ἕνεκα
Ἐκουσι πρὸς μαντεῖ Ἀπόλλωνος τάδε,
Ἐρωτι παιδῶν (α).

Οὗτοι εἶναι λόγοι ποιητοῦ νοήμονος, ὅστις δὲν παραπρέχει καμμίαν περίσασιν. Ὁ δ’ Ἐρμῆς τῆς Δανάης, ὅστις δὲν εἶναι οὐτε λόγιος Ἐρμῆς, οὐτ’ ἐγγονος Ἀτλαντος, εὐχαρισεῖται διηγούμενος τὰ ἀναγκασιότατα, καὶ ταῦτα μὲ ἀμφιβόλους καὶ ἀμφιβόλους λόγους. — Εἰς τὸν 7. εἶχον ἐκ τῶν λέξεων „*λέγει Φοῖβω τάδε*“, ἐλπίζομεν ὁρθεῖν προσλαλιῶν πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα· ὁ δὲ εἰχοουργὸς δι’ εὐκολίαν του ἴσως πλειοτέραν μᾶς κοινολογεῖ πλασιῶς καὶ διηγηματικῶς τὴν ἔννοιαν μόνου τῆς ἐρωτήσεως, ὅπου ὁ δεύτερος ἀκολουθεῖ τὸν πρῶτον εἶχον ἀσυνδέτως μὲ ἀπόλυτον ὀνομασικῆν.

Πῶς ἂν γένοιτο σπέρμα παιδὸς ἐν δόμοις,

Τίνος θεῶν βροτῶν τε πνευμενοῦς τυχῶν;

Ἐδοῖ ἀποφεύγων τὴν διπλῆν ἐρώτησιν ἡ δύνατο ἀναμφιβόλως νὰ προτάξῃ τοῦ πρῶτου τὸν δεύτερον εἶχον, καὶ νὰ ἐκφράσῃ ἴσως τὸ ἔλου οὕτω·

Τίνος θεῶν βροτῶν τε πνευμενοῦς τυχῶν,

Εὖροι κοπιητοῦ ὑπέρμα παιδὸς ἐν δόμοις;

Ἀλλὰ καὶ οὕτως ὁ κακῶς παραβήθηεις εἶχος περιέχει ἀνόητον πλεονασμὸν· διότι ἢ μὲν τῶν θεῶν εὐμένεια χρησιμεύει βέλκω τὸν Ἀκρίσιον εἰς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιθυμίας του· ἢ δὲ τῶν βροτῶν πρὸς τί τὸν συντελεῖ εἰς γέννησιν τέκνου; — Ἡ ἀπόκρισις τοῦ χρησιρίου (β) εἶναι κατάλληλος μὲ τὴν ἐρώτησιν,

(α) Ἡ φράσις αὕτη ἔσκε, φαίνεται, ἡμπροσθεν τῆς φαντασίας τοῦ εἰχοουργοῦ μας.

(β) Στ. 10, καίνος δὲ δυσζύμωτος ἐξήνεγκ’ ὅπα· ἴσως ἀπὸ τὸν Λεσχόλου Ηρομ. 775, εἰ δ’ οὐκ ἐτ’ εὐζύμωτος ἢ χρησιμῶδες· καὶ ἀπὸ τὸν Ἰωνά εἶχ. 1204, ἐκ δ’ ὀκλαγῆ ὅπ’ ἀξύνετον.

καὶ ἡ σκοτεινότης της εἶναι τὸ μικρότατον ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα της·

Ἔσαι μὲν, ἔσαι παιδὸς ἄρσενος τόκος,

οὐκ ἔξ' ἐκείνου.

Πρὸς τί ἢ ἀνόητος ἐπαναλήψης τοῦ ῥήματος; Διὰ τί ἐκείνου, ἐνῶ δέχεται ἀπὸς τοῦ ὁ Ἀκρίσιος τὴν ἀπόκρισιν ταύτην; Πῶς εἰς τὸ παρ' ἐλπίδα ἐπιφερόμενον οὐκ ἔξ' ἐκείνου δὲν ἐσήμανε τὴν ἀντίθεσιν μὲ ἓνα δὲ ἢ ἀλλὰ σύνθεσμου; Οὐδ' αἱ ἀμέσως ἀκολουθοῦσαι λέξεις, «Πρῶτα γὰρ θήλυ σποράν φύσαι δεήσει» ἐκφέρονται ἀπταιστοί. Τίνα σχέσιον ἔχει ὁ γὰρ; Ἡδῶν μέρος τοῦ προηγουμένου λόγου αἰτιολογεί; καὶ δὲν ἤθελε γράψαι ὁ Εὐριπίδης φύσαι ἀντὶ φύσαι δεήσει; —

Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦ χρησιμοῦ,

κατὰ πῶς κείνη ποτε

Εὐνήν κρυφαίαν γνοῦσα καὶ μὴ γνοῦσα δὴ

Ἰπόπτερον λέοντα τέξεται πατρὶ,

τὸ ὅποιον συνέχεται ἀσθενέστατα μὲ τὸ πρῶτον μέρος^α διὰ τῶν κατὰ πῶς ποτε, ἐμπορεῖ ἴσως νὰ ἐκληρωθῇ ὁ ἰπόπτερος λέων σύμβολον τοῦ πτερόεντος, καὶ ἀφόβου νεανίσκου (α). Εἰς τὰ ἐφεξῆς μέρη τῆς διηγήσεως ἐξελέγχεται μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἡ ἀκρισία καὶ ἀπειρία τοῦ διηγούμενου.

Τοιαῦτ' ἀκούσας λοξίου μαντεύματα (β)

Γάμων ἀπέσχεθ'. Ὁ δὲ γε μὲν τίλει λαθῶν

Πρὸς τοῦ παρόντος ἡμέρου νικῶμενος (γ).

δύναται τις νὰ διηγηθῇ ἠφιέστερα; ὁ Ἀκρίσιος ἀπέχεται ἀπὸ

(α) Ὁ λέων ἐφάρμασον εἰς τὸν χειρουργόν μας ἀπὸ πολλὰ χρηστήρια· οὐδὲν περὶ τοῦ Ἡρακλέους ἀρχήσθη, τριῖς πῆρες λέων, Λυκόφ. 33, Ἠρόδ. Β', 56. Τηλεὶ λέων ἀτλήτα παθόν· καὶ II, 92, ἀτάτος ἐν πάτρῃσι κύει, τίξει δὲ λέοντα κριστερὸν ἡμισητήν. Μετὰ τὸ, εὐνήν κρυφαία παραθήκατο εἰς τὸν Ἰωνά, 1370, ἡ τεκοῦσα με κρυφαία νυμφευθεῖσα, καὶ Ἠλέκ. 720. κρυφαίσι γὰρ εὐναῖς πείσας ἄλοχον. Τὸ τοῦ 16. σκ. διαφέρεις χθονὸς ἀνορθάνει ὁ θεῶν χάσθρας.

(β) Ἀπὸ τῶν ἀσχύλων Προμηθεῖα, 669. Τοιοῖς δὲ πεισθεῖς, Λο. ξίου μαντεύμασιν ἐξήλασάν με.

(γ) Ὁ σέξος οὗτος εἶναι ἀσάκηντος ἀπαρμένος ἀπὸ τὸν Σοφοκλῆν, ὅς τις παρὰ Στοιβαίη σελ. 144, 19 λέγει περὶ γυναίκας, «ἐν τοῖσιν αὐτῶν

τοὺς γάμους, καὶ πάλιν δὲν ἀπέχεται· ἀλλὰ γενεῶν, δὲν ἐξέρω τί; καὶ ἐκ τίνος; Τὰ μόρια ὁ δὲ γε ἀναφερόμενα εἰς τὸ ἡγούμενον ὑποκείμενον, ὅστις ἔχει ὄρεξιν νὰ τὰ προσαιτέσῃ ἀπὸ ὁμοίους τόπους ὀλίγων ἄλλων συγγραφέων, πάντοσε δέλει τὰ ὑποθέσειν μεταβατικά ἀπὸ τίνος ἄλλου λόγου, οἷον χρόνου προῖοντος, ἢ ἄλλου τοιούτου τίνος, καθὼς φαίνεται, ὅτι τὸ ἡσθάνθη ὁ Βαρμείσιος (α)· καὶ λοιπὸν, τίκειται λαθῶν! ἀφρόνως (per imprudentiam), καθὼς τὸ ἐρμηνεύει ὁ ἤδη εἰρημένος ἐκδότης, δὲν εἶναι ἑλληνικόν· ἔπρεπε νὰ εἴπη clam (λάθρα), ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πάλιν ἄστοπον. Ὁ Ἀκρίσιος λοιπὸν γενεῶν, καὶ γενεῶν θυγατέρα, καθὼς πρέπει νὰ μαντεύσωμεν ἀπὸ τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου· «Δανάην δὲ πρηνόμασε τὴν δε». Εἰς τὸν κακὸν τοῦτον τύπον πρῶτον νὰ ὑποθέσωμεν γραφικὸν ἀμάρτημα, καὶ νὰ ἀναγνώσωμεν μετὰ τοῦ Μουσγραφοῦ ἐπὶ νόμαξεν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον· ἀλλὰ τοῦ ἀναφέρεται τὸ τὴν δε; καὶ πρέπει νὰ ἐξέρωμεν τὴν ἀποδοδομένην αἰτιολογίαν τοῦ ὀνόματος^β

Ἐθούνεκα(β)

πολὺς παρήλθεν εἰς γονὴν παιδὸν χρόνος; Τίνα λόγον ἔχει ἡ ἑτυμολογία αὕτη; Δανάη φαίνεται μὲ μεταβολὴν τοῦ τόνου, θηλυκὸς τύπος ἐκ τοῦ Δαναῶς, καὶ, ἐπειδὴ ἡ πρώτη συλλαβὴ χωρὶς ἐξαιρέσεως εἶναι πάντοτε βραχέα, δὲν δύναται νὰ παραχθῇ ἀπὸ τὸ δὴν· ἀλλ' ὀλίγου ἐφρόντισεν ὁ χειρουργός μας νὰ ἐξετάσῃ περὶ τούτου· ὄλιγου ἢ φροντίς ἦτο νὰ μιμηθῇ τὸν Εὐριπίδην καὶ εἰς τὸ νὰ ἑτυμολογῇ τὰ ὀνόματα. Παντάπασι δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι καὶ ἐδῶ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν πρόλογον τῶν Φοινισσῶν, καὶ τὴν ὁμοίαν ἰσορίαν τοῦ λαῶν, καὶ ἡ σύγκρισις ἐμπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ γνωρίσωμεν ἐναργέστερα τὴν πτωχείαν τοῦ Βευδευριπίδου μας. Συμβουλευεῖ ἐκεῖ τὸν βασιλέα τῶν τῶν Θηβῶν ὁ Ἀπόλλων νὰ μὴ τεκνοποιήσῃ· διότι, τοῦ λέγει,

τοῖς δικτύοις ἀίσκονται, πρὸς τοῦ παρόντος ἡμέρου νικῶμεν ἢ·
(δ) Ἐθῆλοι οὗτος ἐξυπαικούμενον τὸ δὴν, ἡγεῖν πολλὸν χρόνον· ἔλλαψες, ἦτις κατ' οὐδένα τρόπον δὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῇ.
(ε) Ὁ Σνεϊδέρος δέλει ταύτην τὴν συναίσθησιν ἀπὸ τοῦ Ὄπου εὐνοῖα καὶ ὁ δὲ Βαρμείσιος καὶ ὁ Γεδέκος (Gedeko) ἀπὸ τοῦ ἐπι εὐνοῖα.

Εἰ τενύσσεις παῖδα, ἀποκτενεῖ σ' ὁ φῶς,
 Καὶ πᾶς σὸς οἶκος βήσται δι' αἵματος.
 Ὁ Λαῖος νικηθεὶς ἀπὸ τὴν ἠδονὴν παρήκουσε τὴν συμβουλήν
 τοῦ Θεοῦ, καθὼς περιγράφει τὸ πρᾶγμα σαφῶς ὁ ἀληθινὸς
 Εὐριπίδης.

Ὁ δ' ἠδονῆ δούς εἴστε βακχεῖον πεσσών
 Ἐσπειρεν ἡμῖν παῖδα, καὶ στείρας βρέφος,
 Γνοὺς τάρπλάκημα τοῦ θεοῦ τε τὴν φάτιν,
 Λειμῶν' εἰς Ἦρας καὶ Κιβαιρῶνος λέπας
 Δίδωσι βουκόλοισιν ἐκθεῖναι βρέφος,
 Σφυρῶν σιδηρᾶ κέντρα διαστειρας μέσου.
 Ὅθεν νῦν Ἑλλάς ἀνόμαζεν Οἰδίπου.

Οἱ ἐφεξῆς στίχοι τοῦ ποιητοῦ μας τρέχουσιν ἐλεύθερα καὶ ἀ-
 προσκόπτως ἕως τὸν 28, Εὐνῆ συνελθεῖν λάθρα πως
 ἠ.β.οὐ.λε.το, ὅπου τὸ Πως εἶναι παραπληρωματικὸν καὶ ἀ-
 σήμαντον, τὸ δὲ λάθρα διὰ τὴν λήγουσαν μικρὰν συλλα-
 βὴν του σφάλλει κατὰ τῆς προσωδίας· παρατρέχω, ὅτι τὸ
 ἠ.β.οὐ.λε.το εἰς τὸν τόπον τούτου εἶναι πολὺ ἀσθενές. — Θέλει
 λοιπὸν ὁ Ζεὺς νὰ συνέλθῃ μετὰ τῆς Δανάης κρυφίως, καὶ ἐ-
 παιδιᾷ δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὴν καταπεισῇ σαφῶς (α), προστρέ-
 χει εἰς τὴν δολιότητα. Ἡ διήγησις καὶ ἐδῶ γίνεται σκοτει-
 νή. Εἶχεν ἄρα πραγματευθῆν ὁ Ζεὺς μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ
 Ἀρισίου, καὶ τῆς ἀνακαλύψειν ἐκ σώματος τὴν ἐπιθυμίαν
 του, χωρὶς νὰ εἰσακουσθῆ; ἀλλὰ ποῦ ἔσηκαν αἱ φρουραὶ, αἵ
 τινες ἐπαγρυπνοῦσαν κύκλῳ τῶν παρθενῶν αὐτῆς; ἀς μὴ εἴ-
 πη τις ὅτι εἰς τὸν Δία ἐγένετο πᾶς τύπος διακατός· διότι, εἰμ
 ἢ φυλακὴ τῆς Δανάης δὲν ἐμπόδιζε τὴν εἰσοδὸν τοῦ ποματι-
 κοῦ Διός, ἢ μεταμόρφωσίς του εἶναι ἡ μεγίστη ἀπὸ τὰς ἀ-
 τειάς τοῦ κόσμου, καὶ ἤθελεν εἶσθαι μόνη αὐτὴ ἢ περιστα-
 σις, ὅποτε ὁ Πατὴρ τῶν Θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν ἤθελεν κάμειν
 ἀηδῆ ἀπόφασιν, καὶ ἤθελεν ἀποδιωχθῆν ἀπρακτός· ἀλλ' ἡ
 αὐστηρὰ φυλακὴ ἠνάγκασεν εἰς πινουργίαν τὸν ἔρασην.

(α) Σαφῶς δὲ πείθειν οὐκ ἔχον· σαφῶς λέγειν, αὐδῆν καὶ τὰ τοιαῦτα
 εἶναι φράσεις μὴ ἄνυσαν, ἀλλὰ τί σημαίνει τὸ σαφῶς πείθειν; μένος ὁ ἐπι-
 χουρὸς μας ἔμπορεῖ νὰ τὸ ἐξάσῃ.

Si nunquam Danaen habuisset aenea turris,
 non esset Danae de Iove facta parens (α).

καὶ οὕτω φαίνεται, ὅτι ἐσοχίασθι τελευταῖον καὶ ὁ ἡμέτερος
 συγγραφεὺς, ὅτι δὲν εὗρκεν ὁ Ζεὺς καμμίαν ἀνοικτὴν εἰσο-
 δὸν πρὸς τὴν παρθένον, διὰ νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὴν Δελφίην του·
 ἀλλ' ἐξέφρασε τὸ πρᾶγμα σκοτεινότερα καὶ ἀφυσάτα. —
 Καταφεύγει λοιπὸν ὁ Ζεὺς εἰς τὴν δολιότητα, καὶ, ἐπειδὴ
 γινώσκει ὅτι ὁ χρυσὸς ἐστὶ ποθεινὸν κτήμα βροτοῖς, βέει διὰ
 τῆς εὐχῆς εἰς τῆς κόρης τὰς χεῖρας· ἐδῶ δὲν ἄκνησεν ὁ τῶν
 θεῶν ἀγγελὸς νὰ ἀναμίξῃ μὲ τὴν ἰσχυρίαν του τὴν μεταγενε-
 σέραν τοῦ μύθου ἐξήγησιν (β). — Τοῦ 30 στίχου κάμνει τὸν
 4 πόδα ἀνάπεισον, καὶ τοῦ 33 τὸν δεύτερον σπονδεῖον, διὰ
 νὰ δώσῃ ὕλην διατριβῆς εἰς τοὺς ἐκδότας· ἀλλ' ἡμεῖς παρα-
 τρέχομεν τὴν τούτων ἔρευναν. — Οἱ ἐφεξῆς στίχοι φανεροῦνσι
 λαμπρῶς πάλιν ὅχι μόνον τὴν μεγάλην πτωχείαν, ἀλλὰ καὶ
 τὴν ἀμηχανίαν τοῦ σιχουργοῦ μας, ὅστις μεταχειρίζεται τὸ
 προσυχὸν πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ἀνάγκης του·

χρόνον δὲ αὐτὴν ὡς κατεῖδ' ἐγκύμονα,
 εἰς θαῦμ' ἐσήει, κἄξεπέπληκτο σαφῶς
 ὡς εἰς τὸδ' ἦλθε, μέμφιν εὐλαβουμένη.

Πρέπει ἄραγε τοῦ πρώτου τῶν στίχων τούτων τὴν χασμαδίαν
 νὰ ἐκλάβωμεν ἔργον τῆς ἀμηχανίας, ἢ μετὰ τοῦ Βαρνεσίου
 νὰ ἀναγνώσωμεν χρόνον δ' ἐαυτὴν; καὶ δὲν ἦτο καὶ εἰς
 τὰς δύο περιπτώσεις ψυχρὰ παραπλήρωσις ἢ ἀντανυμία, ἐνῶ
 ἐξ ἄπυκτος ἠδύνατο εὐκόλως, νὰ γράψῃ, χρόνον δὲ νηδὸν
 ὡς κατεῖδ' ἐγκύμονα; καὶ εἶναι ἑλληνικὸν νὰ εἴπῃ,
 εἰς θαῦμ' ἐσήει, καθὼς λέγομεν ἀντικρῶφως θαῦμα ἐσέρ-
 χεται με; Τὸ δὲ σφάλμα τοῦ μέτρου εἰς τὸ ἐξέπλεκτο
 σαφῶς δὲν δύναται νὰ θεραπευθῆ οὐτὰ διὰ τῆς Βαρνεσιακῆς
 διορθώσεως ἐξέπιπέπληκται, ὁ ὅποιος χρόνος δὲν συμ-

(α) Ovid. Amor. II, 19, 27.

(β) Ἡ σύνταξις, ὡς . . . φεύσαι δὲν μὴ γίνεσθαι ἰδίᾳ τοῦ Κῦριπίδου,
 ὅς τις ἀναμφιβόλως ἤθελε κάλλιον ἀνορθῶσαι καὶ ἀξυψώσαι τὸν λόγον ἵσως
 κατὰ τὸν ἐφεξῆς τρόπον·

Λόγος δὲ πείθειν οὐκ ἔχον, εἰς μηχανῆν
 Χωρεῖ τοιούτην· χρυσὸς ἔφασκε γαίης
 Διὰ εὐχῆς ἔρραυσεν εἰς κόρη κόλπου.

φανεῖ μὲ τὸν ἠγοούμενον ἐσῆει, οὔτε διὰ τῆς ὡς ἔτυχε γενομένης ἀπὸ τοῦ Μουσγραυίου καὶ ἐξεπλήχθη τὰ σαφέως. Προσέτι δύναται τις νὰ εἶναι βέβαιος, ὅτι καταλαμβάνει ὀρθοτάτα τὴν τοῦ συγγραφέως ἔννοιαν, εἰὰ ἀπλῶς ἐκλάβη τὰς λέξεις εἰς τὴν αὐτὴν, κατὰ τὴν ὁποῖαν παριστάνονται τὰξιν, „δαυματος ἐνεπλήσθη, καὶ ἐξεπλάγη ἄλη φθίσασα εἰς ταύτην τὴν κατάστασιν, ἐπειδὴ ἐντρέπετο τὸν ψόγον“, διὰ νὰ μὴ δικαιολογήσῃ τοῦ Ἐάθου (Heath) τὴν συγκεχυμένην σύνταξιν, ἢ τὴν τῶν εἰχῶν εἰκαίαν μετατόπισιν, τὴν ὁποῖαν προβάλλει ὁ Μουσγραυίος. Ὅτι δὲ ἐφεξῆς (ς. 37, 38) προστίθεται περὶ φυγῆς ἀποφασισθεῖσθαι ἀπὸ τὴν Δαυὸν καὶ δευτέρως αὐτῆς φυλακώσεως, εἶναι παράξενον εἰς τοὺς ὅσοι νομίζουσι ἀρκετὸν τὸν χαλκοῦν θάλαμον. — Μετέπειτα λέγει, ὅτι ὁ Ἀκρίσιος ἠθέλησε νὰ πληροφορηθῆ τὴν ἀλήθειαν μὲ τοὺς ἰδίους του ὀφθαλμοὺς, καὶ, ἂν τὰ εὖρη ὄλα ἀληθινὰ καὶ σαφῆ (β), ἀπεφάσισε νὰ ῥίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν τὴν μητέρα μετὰ τοῦ τέκνου τῆς. Ἡ ἐδῶ ἢ διήγησις γίνεται ἀπροσδιόριστος καὶ συγκεχυμένη, διότι ποῖαν ἀλήθειαν ἐπιθυμῆ νὰ ἴδῃ σαφῶς ὁ Ἀκρίσιος; ἄρα ὅτι ἐγκυμονεῖ ἢ θυγάτηρ του; καὶ πῶς ἠδύνατο νὰ ἀμφιβάλλῃ περὶ πράγματος, τὸ ἥσπου ἐκείνη ἀκολούθησε διὰ τῆς μελετηθείσης φυγῆς τῆς, καὶ τὸ ἐφινέρωσε ῥητῶς, εἰὰ πρέπη νὰ ἔχῃ κῆποιαν ἔννοιαν τὸ ταῦτ' ἀληθῆ; Προσέτι δὲν μᾶς εἶναι ἀκόμη κατ' οὐδέναν τρόπον γνωστὸν, ἂν τὸ παιδίον εἶναι ἤδη γεννημένον, ἢ ὄχι. Κατὰ τὸν Ἀπολλόδαρον, ὅστις καὶ ἐδῶ πάλιν λαλεῖ εὐκρινέστερα παρὰ ὁ ἡμέτερος Ἑρμῆς, ἔμαθεν ὁ Ἀκρίσιος περὶ τοῦ πράγματος, ἀφ' οὗ ἐγεννήθη ὁ Περσεύς, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠθέλε νὰ πιεσέσῃ, ὅτι ἡ θυγάτηρ του συνέλαβεν ἀπὸ τὸν Δία, τὴν ἐκλείσεν μετὰ τοῦ τέκνου τῆς εἰς λάρνακα, καὶ τὴν ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλοι δὲ πάλιν (καθὼς Τσέτσης εἰς τὸν Δυκόφρ. 838) λέγουσι, ὅτι ἔμαθε μὲν ἀρχήτερα τὸ ἀμάρτημα, ἐπρόσμενε δὲ τὴν γένουαν, ἴσως διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς προφασεώσ τῆς, εἰὰ ὁ Ζεὺς τὴν ἠλευθέρουσι, ἢ, ἐξ ἐναντίας, νὰ τὴν τιμωρήσῃ μὲ πλείοτερον δίκαιον. Τοιοῦτου τι πιθανῶς εἶχεν εἰς τὸν νοῦν του καὶ ὁ ἡμέτερος σιχουργός.

(β) Ἀκολουθεῖ ἐνταῦθα τὴν διόρθωσιν τοῦ Μουσγραυίου καὶ (αὐτὴ καὶ) τὴν ἀλήθην καὶ σαφῶς ἔχουσι ἴδῃ.

ἀλλὰ τίς δύναται νὰ καταλάβῃ ἀσφαλῶς τὴν ψελλιζουσαν καὶ τραυλιζουσαν γλωσσάντου; Εἰς τὸν 45' εἶχον, μύθους τοὺς δ' εὐπροσηγόρους ἀγῶν, μᾶς κἀμνει νὰ ἐπιπύσωμεν τὸ τοὺς δε εὐκρινῆ τινὰ ἐκβασιν τῶν καλῶν, τερπνῶν ἐκείνων λόγων· ἐπειδὴ ὁμοῦς οὗτοι σιωπῶνται, μένει τὸ τοὺς δ' ἀργῶν καὶ ἀσήμαντον· ἀλλ' εἶναι ὀρθόν τὸ μύθους ἄγειν ἀντὶ τοῦ φέρειν, ἀγγέλλειν; εἰς δὲ τὸν ς. 46, ἀντὶ ἀφίξομαι σημαυῶν δὲν ἀπαιτεῖ κἀλλιον ἢ χρήσις ἔρχομαι ἢ εἶμι; — Λαμβάνει τέλος ὁ πρόλογος μὲ ἐπισφράγισμα ἐνὸς γνωμοκοῦ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Εὐριπίδου.

Ἰππικήτην γὰρ ὄντα τὰ περὶ αὐτὸν

Πράσσειν (α) προθύμως, ὅστις ἂν γ' ἢ νοουεχῆς.

Ἄλλ' ἢ σύνταξις ἑλλειπῆς οὕσα ἀναπληροῦνται ἀπὸ τὸν Δατίνου μεταφρασῆν δι' ἰδίας του θελήσεως καὶ δυνάμεως μὲ τὸ παρεντεθειμένον οροῖται. Οὐδὲ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀσημείωτον, ὅτι ὁ Εὐριπίδης δυσκόλως ἠθέλε προτάξαι μακρὰν συλλαβὴν πρὸ τρισυλλάβου τελευταίας λέξεως τοῦ προλόγου, καθὼς συμβαίνει ἐνταῦθα.

Τόσα προσκείμενα ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς ὀλίγους τούτους εἶχους! τόσα φανερὰ ἀμάρτηματα, τὰ ὅποια δὲν ἐμποροῦν νὰ ἐπιφορτισθῶσιν ὄλα εἰς τὸν γραφέων τὴν ἀγνοίαν ἢ ἀπροσεξίαν! τόσας ἀμφιβολίας καὶ δυσκολίας· καὶ ἐν γένει τούτου ἀθλίαν ψυχρότητα εἰς τοῦ ὄλου τὴν ἐκβασιν!

Ὁ χορὸς δὲν σκοτίζει τὸν Πρόλογον, ἀλλ' εἶναι μ' αὐτὸν ἀρμοδιώτατος. Εὐθύς εἰς τὸν 50' εἶχον τὸ ἀκ' οὐ ἂν δὲν εἶναι οὔτε Δωρικόν, οὔτε Ἀττικόν, καὶ ἐπ' ἀληθείας δὲν εἶναι καμμιάς διαλέκτου τύπος, ἐπειδὴ Ἀττικῶς μὲν λέγεται ἀκοή, Δωρικῶς δὲ, ἀκοῆ, κατὰ δὲ τοὺς ἐπικούς ποιητὰς, ἀκουή. Εἰς τὸν 51' εἶχον τὸ ἀσπερχὲς μιν εὐαίνειν εἶναι Ὀμηρικόν· ἀλλὰ σημαίνει σφοδρῶς καὶ συνεχῶς σπυροῦ δ' ἄζειν, ὄχι, καθὼς ἐδῶ, σπυροῦ δ' εἶναι, τρέχειν. Εἰς τὴν σκηνὴν τὸ ἀσπερχὲς, ὅσον ἡμεῖς ἐξεύρομεν, εἶναι ξένη λέξις, εἰὰ καὶ ὁ Σοφοκλῆς, Αἴ. 146 λέγει περὶ σπυροῦ δ' εὐαίνειν μὲ

(α) Τραγῶδ. 1149. οὐ δ' ὡς τὰ χεῖρα πρῶσσε τὰ περὶ αὐτὸν καὶ ἰων. 1171. περὶ προσδύτου πινος δούλου· „γέλωι δ' ἔθηναι συνδρακίνοισι ποκῶν, πρόθυμα πρῶσσω.

τήν σημασίαν τοῦ βαρῦ, περιώδυνου. Καὶ τὸ ἀμφιδοξος εἰς εὐεργη-
τικὴν σημασίαν ἐμπορεῖ νὰ προξενήσῃ ἀμφιβολίαν. Αἱ λέξεις τοῦ
55 εἴχου εἰς ὧτα φέρει νὰ ἐπάρθησαν ἀπὸ τὸν Συφοκλ. Ατ. 146
„ τιοῦτους λόγους ψιδύρους εἰς ὧτα φέρει πᾶσιν Ὀδυσ-
σεύς. “ Καθὼς καὶ οἱ τελευταῖοι εἴχοι

Ἄλλ' εἰσορῶ γὰρ τύραννον χθονὸς τῆς δ'
Ἀργείας Ἀκρίσιον, πρὸ δόμων εἰχοντα
μὲ μικρὰν μεταβολὴν εἶναι ζωγραφημένοι κατὰ τὸ πρωτότυ-
πον τῶν τελευταίων εἰχων τοῦ χοροῦ εἰς τὸν Ἑρακ. μαιν.
138, 139.

Ἄλλ' εἰσορῶ γὰρ τῆς δε κοίρανον χθονὸς
Λύκου παρόντα τῶν δε δωματίων Πέλας.
Ὅστις δὲν θέλει νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ τὰ ὀλίγα ταῦτα,
ὅτι ἄλλου πολὺ μεταγενεστέρου χεῖρ, καὶ ἔχι τοῦ ἐνδόξου Εὐ-
ριπίδου. ἔγραφε τὸν πρόλογον τῆς Δανάης, τὸν συμβουλευό-
μεν νὰ διαβάσῃ καὶ τὰ σωζόμενα λείψανα τοῦ γνησίου δρά-
ματος μετὰ τὸν πρόλογόν τοῦτον, καὶ νὰ ἐρωτήσῃ ἔπειτα
τὴν ἑαυτόν του, ἂν εὕρισκεται ἴχνος τοῦ πνεύματος τῶν λει-
ψάνων εἰς τοῦ Πευδευριπίδου τὸν πρόλογον.

Δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι ὁ εἰδυργὸς οὗτος συνέβρα-
ψε τὸν πρόλογον ἐπίτιδες μὲ σκοπὸν νὰ ἀπατήσῃ τοὺς ἐν-
τυχάνοντας, ἐμπορεῖ νὰ ἔκαμιν ἀπλῶς δοκίμιον ἰόσσι ἐν-
θυμείται ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τραγωδοποιῦ, καὶ μέχρι τί-
νος δύναται νὰ μιμηθῇ τὴν γλώσσαν του. Ὑπερῶμενον δὲ εἶ-
ναι νὰ ἐπαρτήρισεν ἀτόστον τὴν ἀποτυχίαν του, καὶ νὰ ἐ-
παρτήρισεν ἑτελὲς τὸ ἔργον του. Ὅπως ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα,
συμφέρει εἰς τοὺς φιλολογοῦντας νέους νὰ διακρίνωσι τὰ ἔρ-
γα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν μιμητῶν του.

Ἐξασκήσεις τῶν Ἑλλήνων περὶ τὰς Ἐπισήμιας.

Ἐκπόσπασμα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ Συγγράμματος „ Ideen zur Philosophie
der Geschichte der Menschheit “ τοῦ κλεινοῦ Ἑρδέρου, μεταφρασθὲν
ἀπὸ Ἄν. Παυλιώιδου. Τὴν 20. Νοεμ. 1819. Ἐν Γοττγγῆ.)

Ἄδίκως τῶ ὄντι φέρονται πρὸς πᾶν ἔθνος τῆς γῆς, ὅσοι ἀπο-
δίδουσιν εἰς αὐτὸ ἐπισήμιας ἰδέαν ξένην. Οὕτω τινὲς πολλὰ

κίς εἰδείχθησαν πρὸς πολλὰ μὲν τῆς Ἀσίας ἔθνη, καὶ πρὸς
τοὺς Ἑλλήνας ἰσχυρῶς, τοὺς ὁποῖους ἀνεπισιτικῶς ὑπερ-
εξέθειασαν καὶ κατέκριναν. Οἱ Ἕλληνες π. χ. δὲν ἐγίνωσκον
καμμίαν θεωρητικὴν (speculative) δογματικὴν περίτε Θεοῦ
καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Αἱ περὶ τούτων τῶν ἀντικειμένων
ἐρευναίων ἦσαν ἐλεύθεροι, ἰδιαιτέραι δόξαι παντός φιλοσό-
φου, ὅστις παρατηρῶν τὰ θεωρητικὰ ἔθιμα τοῦ τόπου του
δὲν εὕρισκε καμμίαν πολιτικὴν φατρίαν ἐναντιουμένην εἰς αὐ-
τόν. Ὡς πρὸς ταύτην δὲ ἔπρεπε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἰς τὴν
Ἑλλάδα, καθὼς καὶ πανταχοῦ νὰ ἐκνικήσῃ τοῦ μέρους του
τὰς δυσκολίας, τὸ ὅποιον τέλος πάντων καὶ συνέβη τῶ ὄντι.

Ἡ Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία ἤρξατο ἐκ παλαιῶν περὶ Θεῶν
παραδόσεων καὶ Θεογονιῶν. Εἶναι δὲ λίαν ἀξιοσημείωτον ὅτι
ποτὲ τὸ λεπτόν αὐτοῦ τοῦ ἔθνους πνεῦμα περὶ ταύτης τῆς φι-
λοσ. διακινώσασθε. Τὰ πλάσματά του, περὶ γενέσεως τῶν Θεῶν,
περὶ μάχης τῶν χοιχείων, περὶ νεύκης καὶ φιλίας τῶν ὄντων
πρὸς ἀλλήλα, ἐτελειοποιήθησαν ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ σχο-
λείων οὕτω διαφόρως, ὥστε δύναμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ Ἕλλη-
νες τίσσοι μικρὴν προῦχώρισαν, ὅσον καὶ ἡμεῖς ἡδὴ, ὅταν
χωρὶς Φυσικῆς Ἱστορίας πλάττωμεν Κοσμογονίας. Εἰς μερικὰ
μάλις οὗτοι προῦχώρισαν προσωτέρω, ἐπειδὴ εἶχον τὸν νοῦν
τῶν ἐλευθέρων χωρὶς νὰ θέτωσιν ἔμπροσθέν των, ὡς σκοπὸν,
οὐδεμίαν ὑπόθεσιν. Καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀριθμοὶ τοῦ Πυθαγόρα
καὶ ἄλλων φιλοσόφων εἶναι τολμηραὶ ἀπόπειραι ἀφορῶσαι πρὸς
συνδυασμὸν τῆς ἐπισήμιας τῶν πραγμάτων μετὰ τὴν καθαρῶτά-
την ἰδέαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ποσοῦ τινὲς ἐναργῶς νοου-
μένου. Ἐπειδὴ δὲ ἢτε Φυσικὴ καὶ ἢ Μαθηματικὴ ἦσαν τό-
τε ἐτι εἰς τὴν νηπιότητά των, ἐντεῦθεν ἢ ἀπόπειρα ἦτον λίαν
πρώιμος. Πάντοτε δὲ αὕτη, καθὼς καὶ τὰ συστήματα τινῶν ἄλ-
λων Ἑλλήνων Φιλοσόφων μᾶς ἐμπνέουσιν εἰδός τι σεβάσμα-
τος, καθότι ὅλα ταῦτα ὁμοῦ, ἕκαστον κατὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ
ἀρχάς, ἦσαν μετὰ βαθύτης σκέψεως καθιδρυμένα, καὶ εἶχον
ἐκτασιν μεγάλην. Εἰς πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν κέννται, ὡς βί-
σεις, ἀλήθειαι καὶ παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἔκτοτε,
ἴσως πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐπισιμῶν, ἐχάσαμεν ἀπὸ τὰ ἔμμα-
τά μας. Ὅτι π. χ. οὐδεὶς τῶν παλαιῶν φιλοσόφων ἐνόμιζεν
ὡς Θεὸν ὄν τί ἐκτός τοῦ κόσμου, ἢ ἔξοχον τινὰ μεταφυσι-
κὴν μονάδα, ἀλλ' ὅλοι ἔμειναν εἰς τὴν ἰδέαν μίς τοῦ κό-

πμου ψυχῆς, τοῦτο ἦτον κατὰ πάντα ἀνάλογον μὲ τὴν υψι-
 πότητα τῆς ἀνθρωπίνης φιλοσοφίας, καὶ θέλει μὲν εἶσθαι πάν-
 τοτε δίκαιον μὲ αὐτὴν. Κρίμα δὲ ὅτι τῶν τολμηροτάτων φιλο-
 σοφῶν τὰς δόξας γινώσκωμεν μόνον ἔκτινων περικοπῶν, οὐχὶ
 δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν συγγραμμάτων των κατ' ἀλληλουχίαν· ἀλλ'
 εἶτι μᾶλλον λύτης ἀξίον εἶναι, ὅτι μετατιθέμεθα εἰς τὸν και-
 ρόν των ὄχι ἀσμένως, καὶ συναφομοιοῦμεν αὐτοὺς μὲ τὸν ἡ-
 μέτερον τοῦ διανοεῖσθαι τρόπον. Ἐκαστον ἔθνος ὡς πρὸς τὰς γε-
 νικὰς ιδέας ἔχει ἴδιον τινα τοῦ θεωρεῖν τρόπον, ὅστις ἐπιση-
 ρίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ εἶδη (σχήματα) τῆς ἐκφρά-
 σεως, ἢ σχεδὸν εἰπεῖν εἰς τὴν παράδοσιν. Καὶ ἐπειδὴ παρὰ
 τοῖς Ἕλλησιν ἡ φιλοσοφία ἐγεννήθη ὑπὸ ποιημάτων καὶ ἀλ-
 ληγοριῶν, ἐντεῦθεν ἔδωκαν οὗτοι καὶ εἰς τὰς ἀφηρημένους τιν
 ιδέας ἰδιάζοντα τινα καὶ ἐναργῆ χαρακτήρα. Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ
 Πλάτωνος αἱ ἀλληγορίαι δὲν εἶναι ἀπλῶς καλλωπισμός, ἀλ-
 λά τὰ σύμβολα αὐτῶν παρίστανται εἶδη κλασικὰ ῥήσις τοῦ
 παλαιοῦ καιροῦ, καὶ λεπτότεροι ἐρμηνεύει τῶν ἀρχαίων ποιη-
 τικῶν παραδόσεων.

Τὸ ἐξεταστικὸν τῶν Ἑλλήνων πνεῦμα ἔκλιεν πρὸ πάντων
 εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καὶ ἠθικὴν φιλοσοφίαν, ἐπειδὴ ὁ καιρὸς των
 καὶ ἡ πολιτικὴ διοίκησις εἰς τοῦτον μάλιστ' αὐτὸν δρόμον τοῦς
 ἀδύηγει. Φυσικὴ Ἱστορία, Φυσικὴ καὶ Μαθηματικὴ δὲν ἦσαν
 τότε πολὺν εἶτι χρόνον διατεταγμέναι, μήτε τὰ ὄργανα, ὅσα
 εἰς τὰς νεωτέρας ἡμῶν ἀνακαλύψεις ἐχρησίμευσαν, εὐρημέ-
 να· ὅλα δὲ τοῦναντίον ἔτεινον εἰς τὴν φύσιν καὶ τὰ ἦθη τῶν
 ἀνθρώπων. Αὐτὸ ἦτον τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς
 Ποιητικῆς, Ἱστορίας καὶ Πολιτικῆς Διοικήσεως. Ἐκαστος πολι-
 τὴς ἔπρεπε νὰ γινώσκῃ τοὺς συμπολίτας του, καὶ εὐεῖστε δι-
 μόσια πράγματα νὰ διοικῆ, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἐδύνατο νὰ
 παραιτηθῆ. Τὰ πάθη καὶ αἱ ἐνεργαὶ δυνάμεις εἶχον τότε ἐλευ-
 θερον δρόμον· καὶ ὁ ἀπράγμων αὐτὸς φιλόσοφος τὰ τοιαῦτα
 δὲν τὰ παρέβλεπε. Ἡ κυριεύουσα Ὀρμὴ ἀπάσης τῆς εἰς τὰ
 πρόσω χωρούσης τῶν Ἑλλήνων ψυχῆς ἦτον νὰ διοικῶσιν ἀν-
 θρώπους, καὶ νὰ ἐνεργῶσιν ὡς ζῶντα μέλη τῆς ἀνθρωπίνης
 κοινωνίας. Οὐδὲν θαῦμα λοιπὸν, ἂν καὶ ἡ τοῦ ἀφηρημένως
 νοεῖν φιλοσοφία ἀπέβλεπεν εἰς μόρφωσιν τῶν ἠθῶν ἢ τῆς πολι-
 τείας, ὡς ὁ Πυθαγόρας, Πλάτων καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης τὸ
 δεικνύουσι. Τὸ διατάττειν πολιτείας δὲν ἦτον τὸ ἐπαγγελλομῆ

των· οὐδαμοῦ ἐφαίνετο ὁ Πυθαγόρας, ὡς ὁ Λυκούργος, Σό-
 λων καὶ ἄλλοι, Πρύτανις καὶ ἄρχων· τὸ μέγιστον δὲ μέρος
 τῆς φιλοσοφίας του ἦτον θεωρία, μέχρι δεισιδαιμονίας φθάνου-
 σα. Ἡ σχολὴ του εἴλκυεν ἄνδρας, οἵτινες ἔλαβον τὴν με-
 γίστην ἐπιβροίαν εἰς τὰς πολιτείας τῆς μεγάλης Ἑλλάδος. Ὁ
 δεισμός των Μαθητῶν του, εἰάν ὁ δαίμων ἐπέτρπε τὴν διάρ-
 κειάν του ἐπὶ πλεόν, ἤθελεν εἶσθαι ὁ δρακικώτατος, τοῦλά-
 χιστον δὲ καθαρὸν ἐλατήριον πρὸς βελτίωσιν τοῦ Κόσμου (*)·
 ἀλλ' ὅμως τὸ τοιοῦτον πολίτευμα τοῦ ὑπὲρ τὸν καιρὸν αὐτοῦ
 ὑπερανισταμένου ἀνδρὸς καὶ τῶν ὁπαδῶν του ἦτον πολλὰ πρᾶξι-
 μιν. Αἱ πλούσιαι Σικελικαὶ πόλεις τῆς μεγάλης Ἑλλάδος
 μετὰ τῶν τυράννων αὐτῶν δὲν ἤθελον τοιοῦτους φύλακας τῶν
 ἠθῶν, ὅθεν οἱ Πυθαγόρειοι ἐφουεῦθισαν.

Ὁ πρὸς τὸν φιλόανθρωπον Σωκράτην πολλάκις κατ' ἐπανά-
 ληψιν ὑπὸ πολλῶν ἀποδοχῆς ἔπαινος, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς ἐσα-
 θη ὁ πρῶτος μάλιστ', ὅστις ἐκάλεσεν τὴν φιλοσοφίαν ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὴν ἐφιλιώσε μετὰ τῆς ἠθικῆς τῶν
 ἀνθρώπων ζωῆς, εἶναι, μοι φαίνεται, ὑπερβολικός, ἢ τοῦλά-
 χιστον ἀρμύζει μόνον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σωκράτους αὐτοῦ
 καὶ τὴν περιορισμένην τῆς ζωῆς του σφαῖραν. Πολὺν χρόνον
 πρὸ αὐτοῦ ὑπῆρξαν φιλόσοφοι, οἵτινες ἠθικῶς καὶ πραγματι-
 κῶς χάριν τῶν ἀνθρώπων ἐφιλοσόφησαν, ἐν ᾧ ὑπὸ τοῦ μυ-
 θοποιοῦ Ὁραφέως εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο συστάτο ὁ σημαντικὸς τῆς
 Ἑλληνικῆς καλλιέργειας χαρακτήρ. Καὶ ὁ Πυθαγόρας διὰ τῆς
 σχολῆς του συνεισέφερεν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνθρωπίνων
 ἠθῶν πλεόν, ἢ ὅσον ὁ Σωκράτης δι' ὅλων τῶν φίλων του ἐδύ-
 νατο ποτὲ νὰ πράξῃ. Ὅτι δὲ οὗτος (ὁ Σ.) δὲν ἠγάπα τὰς ἀ-
 φηρημένους ιδέας, ἦτον αἰτία ἡ κατάστασις του, ἡ σφαῖρα τῶν
 γνώσεών του, πρὸ πάντων δὲ ὁ χρόνος καὶ ὁ βίος του. Τὰ
 συζήματα τῆς φαντασίας ἀνευ μακροτέρων φραστικῶν πειρῶν
 ἐξηντλήθησαν, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ σοφία ἦτον γοητευτικὸς λήρος
 τῶν σοφιστῶν, ὡς ὀλίγον ἔλειπε νὰ καταφρονήσῃ ἢ νὰ ἀμε-
 λήσῃ ὅτι ἐφαίνετο πλεόν ἀνυπερέβλητον. Ἀπὸ τῶν σοφιστῶν
 τὸ πνεῦμα ἐπιτήθειον νὰ ἐκβαμβῆ τοὺς ἀκρατάς τὸν ἐφύλατ-
 τε τὸ δαιμόνιον του, τὸ φυσικὸν του εὐπροσήγορον καὶ ὁ πο-

(*) κλέπε Weiners Geschichte der Wissenschaften in Griechenland
 und Rom. Th. 1. die Geschichte dieser Gesellschaft.

λιτικός τρόπος τῆς ζωῆς του· τοῦτο ἐπρόβαλεν ἐνταυτῷ καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν του τὸν κύριον τῆς ἀνθρωπότητος σκοπὸν, τὸ ὅποιον ἐχρησίμευσεν σχεδὸν εἰς ὅλους, μετὰ τῶν ὁποίων συνανεκρέφετο. Ἀναμφιδόλως εἰς ταύτην τὴν δραστηριότητα προσετίθεντο ὁ χρόνος, ὁ τόπος καὶ ἡ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συμπεριφορά, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Σωκράτης ἔζη. Ἀλλαῦτου ὁ πολιτικός σοφὸς ἤθελεν ὑπολαμβάνεσθαι ὡς πεπαιδευμένος καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ γινώσκωμεν ἴσως τὸ νομῆμα· διότι δὲν εἶναι κενὸν ἐφεύρημα, κριμμία νέα θεωρία, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὡς ἰδιαντοῦ ἐγχαράττει εἰς τὴν βίβλον τῶν χρόνων· μόνον διὰ τῆς μεθόδου αὐτοῦ καὶ τοῦ βίου, διὰ τῆς ἠθικῆς καλλιέργειας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἔσπευδε νὰ ἐμπνεύσῃ, καὶ μάλικα διὰ τοῦ τρόπου τοῦ θανάτου τέλους πάντων ἔγινε παράδειγμα εἰς τὸν κόσμον· συνέτεινε δὲ πολὺ, διὰ νὰ ἦναι Σωκράτης, ἡ ἀποφυγὴ πρὸ παντός τῶν δειγμάτων τῶν ἰδίων, καὶ ἡ λεπτὴ κριτικὴ αἰσθησίς του πρὸς τὸ καλόν, τὴν ὁποίαν κατ' ἑαυτὸν ἐλέπτυνε καὶ τὴν κατέστησεν ὡς ἐν εἶδος ἐνσίγηματος. Ἄλλ' ἄς μὴν ὑψώσωμεν τοῦτον τὸν εὐγενῆ μετριοφρονῶντα ἄνδρα ὑπὲρ τὴν σφαιρῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πρόνοια αὐτῆ τὸν ἔθεσε. Οὗτος εἰλυσεν ὀλίγους ἑαυτοῦ ἀξίους μαθητὰς διὰ τοῦτο μάλικα, διότι ἡ σοφία του ἤρμοξε σχεδὸν μόνον εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς ἰδίας ζωῆς, καὶ ἡ ἀξιολογῆστος μέθοδος εἰς τὸ σῶμα τῶν πηλοσιεσάτων μαθητῶν του ἐδύνατο νὰ ἐκπέσῃ εὐκόλως εἰς σκώματα καὶ σοφίσματα εὐθύς, ἀφοῦ ὁ εἰρωνικῶς ἐρωτῶν ἐκκρίτο τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς καρδίας τοῦ Σωκράτους. Ἰὴν συγκρίνη τις καὶ τοὺς δύο εὐγενεῖς μαθητὰς του, Ξενοφῶντα καὶ Πλάτωνα, ἀπροσωπολήπτως, θέλει εὐρεῖ ὅτι ὁ Σωκράτης, καθὼς μετριοφρονῶς συνείδεε νὰ ἐκφράζηται, ἐξάθη ἡ μαιεύτρια μόνον τῆς ἰδίας αὐτῶν τοῦ πνεύματος καλλιέργειας· ὅθεν αὐτὸς φαίνεται εἰς τὴν εἰκόνα ἀμφοτέρων τόσον ἀνόμοιος· τὸ διάφορον τῶν συγγραμμάτων του προσέρχεται προδήλως ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν τρόπου τοῦ διανοεῖσθαι, καὶ ἡ ἀξιολογητάτη εὐχαρίστησις, τὴν ὁποίαν οὗτοι ἐδύνατο νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἀγαπητόν των διδάσκαλον, ἦταν τὸ νὰ ἐκθέσωσι τὴν ἠθικὴν του εἰκόνα. Ἀναμφιδόλως ἤθελεν εἶσθαι λίαν εὐκταῖον, ἂν διὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους διήρχετο τὸ πνεῦμα του ἐρεξῆς εἰς ὅλους τοὺς νόμους καὶ τὰς πο-

λιτικὰς διοικήσεις· ἀλλ' ὅτι τοῦτο δὲν συνέβη, μαρτυρεῖ ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία. Ἡ ζωῆς του ἔτυχε τὴν σιγήν τοῦ μεγίστου τῶν Ἀθηνῶν πολιτισμοῦ, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ τῆς μεγίστης καταβλήσεως τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν πρὸς ἀλλήλας· ἀμφοτέρωθεν δὲ ταῦτα ἔπρεπε νὰ ἐκλύσωσι μετ' ἑαυτῶν ἀτυχεῖς χρόνους καὶ σρεβλὰ ἦθη, τὰ ὅποια μετ' οὐ πολὺ ἐπέφερον τὴν πτώσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Εἰς ταῦτα δὲν ἐδοῦναι οὐδὲ μία Σωκρατικὴ σοφία, ἣτις πολλὰ καθαρὰ καὶ λεπτὴ οὕσα δὲν ἐδύνατο νὰ διακρίνῃ τὴν τύχην τῶν ἐθνῶν. Ὁ πολιτικός καὶ στρατηγὸς Ξενοφῶν ἐξεκονεῖται κακὰς πολιτικὰς διοικήσεις, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ τὰς μεταβάλῃ· ὁ Πλάτων ἔπλασεν ἰδανικὴν τιὰ Δημοκρατίαν, ἣτις οὐδαμοῦ ἄλλοῦ, εἰμὴ τοῦλάχιστον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Διονυσίου εὗρε τόπον· ἐν ἐπὶ λόγῳ ἡ φιλοσοφία τοῦ Σωκράτους συνεισέφερε μᾶλλον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα παρὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τοῦτο βεβαίως εἰς τὴν ἀποκαθιστῆ μᾶλλον ἀξιοῦται.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἦτον συγκεκριμένως μετὰ πολλὰ διάφορον πνεῦμα, ὦν ἀγχνιούσατος, σοβαρώτατος, ἀλλὰ καὶ ξηρότατος εἰς τὰς ἐκφράσεις του. Ἡ φιλοσοφία του εἶναι μὲν τῷ ὄντι ἀρμόδια διὰ τὸ σχολεῖν, παρὰ διὰ τὸν κοινὸν βίον, μάλικα δὲ τὰ συγγράμματα ἐκεῖνα, ὅσα ἐσώθησαν, καὶ κατ' ὄν τρόπον οἱ σχολαστικοὶ τὰ μετεχειρίζοντο· ἀλλ' ὁ καθαρὸς λόγος καὶ ἡ Ἐπιστήμη τῶσιν δι' αὐτοῦ ἀφελήθησαν, ὡς εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτῶν ἱστάται ὡς μονάρχης τῶν χρόνων. Ὅτι δὲ οἱ σχολαστικοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον εἰς τὴν Μεταρυστικὴν του προσκολλῶντο, εἰς τοῦτο σφαλλοῦσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, οὐχὶ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης· μ' ὅλον τοῦτο καὶ εἰς ταύτην ὁ ἀνθρώπινος λόγος διαξύνθη κατ' ὑπερβολήν. Αὕτη (ἡ Μετ) ἐδάκεν εἰς τὴς χεῖρας βερβάρων ἐθνῶν ὄργανα νὰ μεταβάλλωσι τὰ ζωώδη τῆς φαντασίας ὄνειρα καὶ τὰς παραδόσεις εἰς σοφιστικὰς τερβείας, ἕως οὗ κατ' ὀλίγον αὐταὶ κατ' ἑαυτὰς ἠφανίζοντο. Τὰ καλλιώτερά του ὅμως συγγράμματα, ἡ φυσικὴ Ἱστορία καὶ Φυσικὴ, ἡ ἠθικὴ, ἡ Πολιτικὴ, ἡ Ποιητικὴ καὶ ῥητορικὴ περιμένουσιν εἰσέτι πολλὰς εὐτυχεῖς ἐφαρμογὰς. Ἀπικῆς ἀξίον εἶναι ὅτι τὰ ἱστορικά του συγγράμματα ἠφανίσθησαν, καὶ τῆς φυσικῆς του αὐτῆς Ἱστορίας μόνον ἐπιτομὴν τιὰ ἔχομεν. Ὅστις δὲ εἰς τοὺς Ἑλληνας ἀπαρτίζεται τὸ πνεῦμα τῆς καθαρῆς Ἐπιστήμης, ἄς ἀναγνώσῃ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ Εὐ-

κλειδῶν, συγγραφεῖς! τοὺς ὁποίους κατὰ τὸ εἶδος ποτὲ οἱ νεώτεροι δὲν ὑπερέβαλον. Ἡ ἀφέλεια, τὴν ὁποίαν ὅτε Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης προὔξενυσαν ἦτον, ὅτι διήγειραν τὸ πνεῦμα τῆς φυσικῆς Ἐπιστήμης καὶ Μαθηματικῆς, τὸ ὁποῖον ὑπερέβαλλει πᾶσαν ἠθικὴν καὶ ἐνεργεῖ πάντα χρίνον. Πολλοὶ αὐτῶν μαθηταὶ ἐπετάχυναν τὰς προόδους τῆς Ἀστρονομίας, Βατανικῆς, Ἀνατομίας καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν, καθὼς ὁ Ἀριστοτέλης αὐτὸς μόνον διὰ τῆς φυσικῆς τοῦ Ἴσορίας εἴσετο τὸ θεμελιῶν οἰκοδομῆς τινός, εἰς τὴν ὁποίαν πολλοὺς ἔτι αἰῶνας πολλοὶ θέλουσι συνεργάζεσθαι. Πᾶν βέβαιον τῆς Ἐπιστήμης καὶ πᾶν καλὸν εἶδος (μορφή) αὐτῆς, εἰς τὴν Ἑλλάδα πρώτου ἐθεμελιώθη· κρῖμα ἡμῶς ἐστὶ ὁ δαίμων μᾶς ἀφῆσεν ὀλίγον μόνον μέρος ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν σοφωτάτων ἀνδρῶν! ὅσα ἔμειναν εἶναι ἀξιολόγα, τὰ ἀξιολογώτατα ἴσως ἐχάθησαν.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διέλθω τὰς μερικὰς ἐπιστήμας τῆς Μαθηματικῆς, Ἰατρικῆς, Φυσικῆς καὶ πᾶσων τῶν καλῶν τεχνῶν διὰ νὰ ὀνομάσω σειρὰν ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα ἐχρηστίμευαν τοὺς μετὰ αὐτὰ χρόνους πρὸς εὔρεσιν ἢ πρὸς αὐξήσιν τῶν ἐπιστημῶν. Ἐγγενεῖ εἶναι ἐγνωσμένον, ὅτι ἡ Ἀσία καὶ ἡ Αἴγυπτος δὲν μᾶς ἔδωκαν κυρίως οὐδεμίαν μορφήν τῆς Ἐπιστήμης εἰς ὅποιανδήποτε τέχνην ἢ διδασκαλίαν· ταύτην δὲ (τὴν μορφήν) τὴν χρεωσούμενον μόνον εἰς τὸ λεπτόν καὶ εὐτακτὸν πᾶν Ἑλλήνων πνεῦμα. Ἐπειδὴ δὲ διορισμένη τις μορφή γνώσεων εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προάγει τὴν αὐξήσιν ἢ βελτίωσιν εἰς τοὺς μέλλοντας χρόνους, διὰ τοῦτο ἡμεῖς χρεωσούμεν τὴν βάσιν σχεδὸν ὅλων τῶν ἐπιστημῶν μας εἰς τοὺς Ἕλληνας· ἐάνοῦτοι ἰδιοποίησαν ξένας, ὅσας ἠθέλησαν, ἰδέας, τόσων μᾶλλον διὰ τοῦτου πρὸς τὸ καλὸν μας ἐνεργήσαν· Ἰκανόν, ὅτι οὗτοι διέταξαν αὐτὰς, καὶ ἐσπευδον πρὸς ἐναργῆ γνώσιν· τὰ διάφορα Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἦσαν εἰς τοῦτο, ὅτι ποτὲ καὶ εἰς τὸ πολιτικόν των σύστημα αἱ πολλαὶ δημοκρατίαι, κοινῶς σπεύδουσαι, καὶ μετ' ἀλλήλων ἀμιλλώμεναι δυνάμεις· διότι χωρὶς ταύτης τῆς διαιρέσεως τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦθελον καρποφορήσει τόσον αἱ ἐπιστήμαι. Ἡ Ἰωνικὴ σχολή, ἢ Ἰταλική, ἢ Ἀθηναϊκὴ ἦσαν ἄλλως κατὰ τὴν γλῶσσαν κοινὰ, ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένα. Ἐκάστη ἐδύνατο καθ' ἑαυτὴν νὰ μίσοφῃ, καὶ μεταρτυτευσμένη ἢ ἐμφολιαζομένη νὰ ἀφῆρη καλλιωτέρους καρπούς· οὐδεὶς τῶν ἀρχαιοτέρων σοφῶν ἐλάμβανε χρήματα ἐκ τῆς Πολιτείας οὐδ' ἐκ τῶν μαθητῶν του·

ἐσκέπτετο δὲ καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἔκαμνε ἐφευρέσεις ὀρμώμενος ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, ἢ ἐκ φιλοδοξίας. Ὅσους ἐδίδασκε δὲν ἦσαν παῖδες, ἀλλὰ νέοι ἢ ἄνδρες, καὶ ἄνδρες τοιοῦτοι, οἵτινες τῶν σημαντικωτάτων πολιτικῶν ὑποθέσεων προΐσαντο, ὅλοι τότε ἐσκέπτετο διαρκέστερον καὶ βαθύτερον· κυρίως δὲ ὁ ἐγκρατὴς φιλόσοφος εἰς τὸ τερπνὸν Ἑλληνικὸν κλίμα ἀμέριμος διόλου ἐδύνατο νὰ συλλογίζεταί, μηδεμίαν χρεῖαν διατριβῆς ἔχων.

Ἄλλ' ἐν τοσοῦτοις δὲν πρέπει νὰ παραδράμωμεν καὶ τὸν εἰς τὴν μοναρχίαν δικαίως προσανήκοντα ἔπαινον· οὐδεμίαν τῶν οὕτω καλουμένων ἐλευθέρων τῆς Ἑλλάδος πολιτειῶν ἐδύνατο νὰ χρηρηγήσῃ βοήθειαν εἰς τὸν Ἀριστοτέλην χάριν τῆς φυσικῆς τοῦ Ἴσορίας· Ἄνευ τῶν δημοσίων καταζημιῶν τῶν Πτολεμαίων αἱ ἐπιστήμαι, ὅσον Μαθηματικὴ, Ἀστρονομία καὶ αἰ λοικαί, αἱ ὁποῖαι ἄπαιτοῦσιν ἀσχολίαν καὶ διαπάνας, ἠθελαν ποιήσει ὀλιγωτέρας ἀφ' ὅσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐποίησαν προόδους. Τὰς πρώτας καταβολὰς αὐτῶν χρεωσούμεν εἰς τὸν Εὐκλείδην, Ἐρατοσθένην, Ἀπολλώνιον Περγαῖον, Πτολεμαῖον κ. τ. λ. ἄνδρας, οἵτινες κατέβαλον τῶν ἐπιστημῶν τὰ θεμέλια, εἰς τὰ ὅποια ἤδη ἐπιστηρίζεται ὅχι μόνον τὸ οἰκοδόμημα ὅλων τῶν Γραμμάτων, ἀλλὰ τρόπον τινὰ καὶ ὅλης τῆς διοικήσεως τοῦ κόσμου ἡμῶν. Ὅτι δὲ ὁ χρόνος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτορικῆς καὶ πολιτικῆς Φιλοσοφίας ἐτελεύτησε μετὰ τῆς Δημοκρατίας, εἶχε καὶ τοῦτο τὴν ἀφελειάν του, ἐπειδὴ οὗτος (ὁ χρ.) ἔφερε τοὺς καρπούς του. Ἄλλ' εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἦσαν ἀνεγκαῖοι καὶ ἄλλοι ἔτι βλαστοὶ ἐξ Ἑλληνικῶν ψυχῶν· ἔθελον ἀσμένως συγχωροῦμεν εἰς τὴν Αἴγυπτιακὴν Ἀλεξανδρείαν τοὺς χειροτέρους της ποιητὰς (*)· διότι ἀντὶ τούτων μᾶς ἔδωκε καλοὺς παρατηρητὰς καὶ Μαθηματικούς. Ποιηταὶ μὲν γίνονται καθ' ἑαυτούς, παρατηρηταὶ δὲ μόνον δι' ἐπιμελείας καὶ γυμνάσεως τελειοποιοῦνται.

Ἡ Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία προπαρεσκευάσατο τὴν ὁδὸν εἰς τρία μάλιστα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα δυσκόλως ἄλλοῦ του δύνανται νὰ εὔρωσι τόσον εὐτυχὲς ἐργασήριον. Ταῦτα δὲ εἶναι Γλῶσσαι, Τέχνη καὶ Ἴσορία. Ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν Ποιητῶν, Ῥητόρων καὶ Φιλοσόφων τόσον

(*) βλέπε. Heyne de genio saeculi ptolemaeorum in opus. Acad. P. I. p. 76.

τέλους· τῶν τριάκοντα πέντε βιβλίων τοῦ Πολυβίου, τίς δὲν ἤθελε δάσει ἀσμένως ὅρος τι ὀλόκληρον νεωτέρων συγγραμμάτων, καὶ πρῶτον τὰ ἴδια ἐαυτοῦ, ὡς ἐξ αὐτῶν νὰ φερμαίνονται τὰ λουτρά τῆς Ἀλεξανδρείας ἕνα ὀλόκληρον χρόνου; Ἄλλ' ἢ φθονερὰ τύχη μὲ σιδηροῦν πόδα βαίνουσα ἀκολουθεῖ ἄλλου τινα δρόμον χωρὶς νὰ συλλογίζεσαι περὶ τῆς ἀθανασίας μερικῶν ἀνθρωπίνων ἔργων περὶ τε τὴν Ἐπιστήμην καὶ Τέχνην. Ἄν τὰ ἰσχυρὰ προτύλαια τῶν Ἀθηναίων, ὅλοι οἱ ναοὶ τῶν Θεῶν, ἐκεῖνα τὰ λαμπρότατα παλάτια, τὰ τείχη, οἱ Κολοσσαί, τὰ ἀγάλματα, αἱ καθέδραι, τὰ ὑδραγωγεῖα, αἱ λωαφόροι, οἱ βαιμοὶ, ὅλα ὅσα ἢ ἀρχαιοτέρως ἐδημιούργησε πρὸς διαιωνισμὸν ἠερανίσθησαν ὑπὸ τῆς μανίας τῶν ἀνδραποδιστῶν, πόσῳ ὀλιγώτερον εἶδοντο νὰ σωθῶσι ἀσθενῆ τινα τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως καὶ ἐπιμελείας γεννηήματα; εἶναι μάλιστα ἄξιον θαυμασμοῦ, ὅτι ἐξ αὐτῶν ἔχομεν ἔτι τόσον πολλὰ, καὶ ἴσως μεταξὺ αὐτῶν πλουτοῦμεν πολλὰ ἔτι, χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν ὅλα ὡς πρέπει.

1819. τῆ α'. Μαρτίου. Ἐν Χίῳ.

Ἐρωτᾶς, φίλε, πῶς μ' ἐφάνη ἢ εἰς τὸν λόγιον Ἑρμῆν (*) διατριβὴ τοῦ Κωνσταντινουπόλιτου Π. Μ.· καὶ μ' ὄλον ὅτι ἠξεύρεις τὴν ἀδικανότητά μου, δὲν ἀρκεῖσαι μόνον ὑ' ἀκούσης τὸ· μὲ ἄρσεν ἢ ὄχι, ἀλλὰ μὲ παρακινεῖς νὰ καταγράψω διεξοδικὰ τοὺς περὶ αὐτῆς σοχισμοὺς μου. Μήπως σοῦ ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν νὰ μὲ κάμης ἐκόντα ἄκουτα συγγραφεῖα, καθὼς ὁ Μολιέρος τὸν Σγαναρέλλον, ἰατρίν; ἄς ὑπακούσω λιγὸν, ἐν ὅσῳ ἢ ἀπαίτησις γίνεται διὰ λόγου, μήποτε καταστήσῃ τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς τὰς πληγὰς· τί λέγεις; εἶναι ἐνδεχόμενον αὐτὸ ἀπὸ τοιοῦτου οἰκείου καὶ φίλου; ναί, φίλε, ναί, ενθυμεῖμαι τὸ ἐξ οἰκείων τὰ βέλη.

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς διατριβῆς μ' ἐπροξένησεν εὐχαρίστησιν· περιέχει καὶ καλά καὶ ἀξεία πολλά· ἔχει ἔρωτος καὶ τινα ἄτοπι καὶ βωμολόχια· τοιαῦτα μ' ἐφάνησαν ὅσα λέγει περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ Βοσσοπέτου, περὶ τῆς ὁποίας ἦτον καλύτερον νὰ ἐσιωποῦσεν, ἀρκοῦμενος εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ φίλου του, τὰς ὁποίας εἶδομεν ἀμέσως μετὰ τὴν διατριβὴν του τυπωμένης· τῶνδ' αὐτὰ αἱ παρατηρήσεις ἂν καὶ πολλὰ σύντομοι, εἶδον καλὴν ἰδέαν τῆς μεταφράσεως, καὶ εἶναι μὲ

(*) Α. Ε. ἔτ. 1819, Σελ. 92 — 103.

τὴν σειμνότητα γραμμέναι, ὡς ἀρέσκουν εἰς τοὺς φιλοκάλους, καὶ ἂν ἦναι δίκαιον νὰ τιμῶμεν τὸν ἀνόνημον τοῦ Βοσσοπέτου μεταφραστὴν, ἠμποροῦμεν νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἀμαγνώσας αὐτὰς, εἶπε τὸ ὀμηρικὸν ἐκεῖνο, οὐτι φεῦδος ἔμας ἄτας κατέλεξας. Ἄλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ψυχραυθῆτις, βλέπων τὰ πικρὰ σκώμματα τοῦ Π. Μ., ὅταν τὸν βλέπω « (λέγει) ἰδροῦντα καὶ συντρίθεντα τὴν κεφαλὴν εἰς ἐκάστην « περίοδον διὰ τὴν ὀρνέυσιν τὴν φράσιν, καὶ τ. λ. ». Τὸ νὰ πειρογῆται τοὺς κόπους τῶν φιλομουσῶν εἶναι πάντοτε ἀξείσμητος ἄκαιρος· ἀλλὰ γίνεται καὶ ἀδικος, ὅταν οἱ κόποι τοῦ σκωπτικέμου δὲν εἶναι ἀτυχελεῖς· ἂν ἦναι ἄξιοι θαυμασμοῦ οἱ δυνάμενοι νὰ ἀφελοῦν ἀκόπως, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον τιμῆς ἄξιοι, ὅσοι κοπιᾶζοντες καὶ ἰδρῶντες φθάνουσι εἰς τὸ αὐτὸ τέλος. Ὁ μεταφραστὴς τοῦ Βοσσοπέτου, ἐκαινετός διότι ἠγωνίσθη νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν μετάφρασιν τὴν εὐφράδειαν τοῦ πρωτοτύπου, ἤθελεν ἦσθαι ἐπαινετώτερος, ἂν ἐφρόντιζεν ἐπιμελέστερον καὶ διὰ τὴν πιεσὴν ἔκφρασιν τῶν ἐνοσῶν αὐτοῦ· εἶναι σκοτεινός· πολλάκις διὰ τὴν συντόμιαν του ὁ Βοσσοπέτος, καὶ διὰ τὴν ἐνοσῆσιν ἀκριβῶς δὲν ἀρκεῖ ἢ εἶδησις τῆς Γαλλικῆς γλώσσης· χρειάζεται νὰ ἐρευνησῇ καὶ τὰς πηγὰς, ὅθεν ἐρανίσθη τὸν λόγον του. Τοιαύτην ἰστορικὴν ἐρευναν ἂν δὲν ἀμελοῦσεν ὁ ἀνόνημος μεταφραστὴς ἤθελεν ἀποφύγει τὰς παρεξηγήσεις, καὶ καταστήσει τὴν μετάφρασιν τελειωτέραν· σὲ λέγω τὴν γνώμην μου, καὶ ἐλπίζω νὰ μὴ πταίσῃς οὔτε εἰς τὴν ἀλήθειαν, οὔτε εἰς τὸν μεταφραστὴν.

Ὅτι δὲ πολλὰ τῶν ἐκδομένων βιβλίων μας δὲν εἶναι ἐπαίνου ἄξια, καὶ ὅτι πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς πρόσκομμα τῆς προόδου τῆς γλώσσης μας, εἶμαι· ἐγὼ μὲ τὴν γνώμην τοῦ Π. Μ. Μεταξὺ τῶν μεταφραστῶν καὶ συγγραφεῶν μας βλέπομεν πολλοὺς νέους, οἵτινες πρὶν ἴδωσι τὰς ἰδέας των ἀριμισμένας, καὶ τὸν κάλαμόν των ἐξοσκυμένον, ἐπιχειροῦν βιβλίων ἐκδόσεις, καὶ προσκέρου εἰς τὸ κοινὸν τὰ σχολαστικὰ των προηγουμένα, ὡς παραδείγματα καλλιτείας, καὶ ὡς ἀφωρμὴν προκοπῆς τοῦ ἔθνους μας. Ἦτον καιρὸς, ὅπότεν ἢ ἀπειροκαλία μᾶς ἔκαμνε νὰ ἀποδεχώμεθα μετ' εὐφημίας ὅλους τοὺς κόπους τῶν φιλομουσῶν· τώρα ὅμως ἢ ἀσθησις τοῦ καλοῦ μᾶς κατέστη δυσκολωτέρος, καὶ εἴθε ὑ' αὐξήσῃ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τρόπον, ὡς νὰ συσείλῃ τὸν φιλογενῆ κάλαμον ἐκείνων, οἵτινες ἀντὶ νὰ μᾶς ἀφελήσουν, διατρέφου

τὸν νοῦν καὶ τὴν γλῶσσαν μας. Ἀλλὰ ταῦτα λέγων μὴ γένοιτο νὰ δεχθῶ τέσσην πτωχείαν τῆς φιλολογίας μας, ὥστε ν' ἀποφασίσω κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Π. Μ., ὅτι μόνον διὰ τὸν Βεκαίριον καὶ Ἐξηνταβελώνην ἔχομεν νὰ καυχηθῶμεν· ἂν ὄχι πολλὰς, ἔχομεν ὅμως καὶ ἄλλας μεταφράσεις σοφῶν ὁμογενῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν διδασκάλου μας, παραβαλλόμεναι μὲ τὸν Βεκαίριον δὲν θέλουσιν φανῆ πολὺ κατώτεραί του, καὶ ὁ πολίτης ἤθελε φανῆ ἀξιοτέρας, ἂν εἰς τὸν φιλόλογον τοῦτον φιλόσοφον εἶδιδε σύντροφον ἄλλον ἀξιοπρεπέστερον παρὰ τὸν Ἐξηνταβελώνην.

Περὶ μεταφράσεως τοῦ Πετρίδου δὲν ἔχω τίποτε νὰ σοῦ εἰπῶ, ἐπειδὴ δὲν τὴν εἶδα ἀκόμη. Ὅσον δὲ διὰ τὴν μυθιστορίαν τὴν ἐδιάβασα εἰς τὸ πρῶτότυπον, καὶ νομίζω ὅτι ὁ ποιητὴς ἔχει δίκαιον εἰς τὴν περὶ αὐτῆς λακωνικὴν του κρίσιν· ἴδου ἐν περιλήψει ἡ ὑπόθεσις τῆς Μυθιστορίας. „Ρασέλας Πριγγιπὴς τῆς Ἀβυσσιῆς κλαισμένος μετὰ καὶ ἄλλων πριγγιπῶν καὶ πριγγιπέσσων εἰς παλάτιον κείμενον ἐντὸς εὐφροσύνου κοιλάδος, βαρύνεται τὸ τριφυλὲν αὐτὸ δεσποτικῶν, μωροῦ δὲ εἴκοσι μῆνας ἠθικῶς, συνδιαλέγεται μὲ τὸν ποιητὴν Ἰμλὰκ, ἀκροάζεται τὴν ἱστορίαν του οὐδὲν ἀξιωματικῶς περιέχουσαν, καὶ δραπετεύει μὲ τὸν ποιητὴν, μὲ τὴν ἀδελφὴν του πριγγιπέσσαν Μεκαβάχην, καὶ μὲ μίαν τῶν ἀγαπημένων Θεραπαινίδων τῆς Πεκουάχ, πηγαίνουσι καὶ οἱ τῆσιν εἰς τὸ Καῖρον, ὅπου κατοικήσαντες διαλέγονται καὶ φιλονεικοῦν ζητοῦντες τὴν εὐδαιμονίαν. Τίποτε παράδοξον, τίποτε περιέργον συμβῶν μέχρι τοῦδε· περὶ τὸ τέλος τοῦ συγγράμματος πηγαίνουσι εἰς τὰς πυραμίδας, ἐμβαίνουν εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν ὅλαι, ἐκτὸς τῆς Πεκουάχ, ἣτις δειλιάσασα νὰ ἐμβῆ, ἀρπάζεται ἀπὸ Ἀραβας ληστὰς, καὶ ἄγεται αἰχμάλωτος. Ἡ πριγγιπέσσα λυπεῖται διὰ τὴν ζήτησίν της ἀπαρμύθητα· ἐπιστρέφει δὲ μετὰ τοῦ Ρασέλα καὶ Ἰμλὰκ εἰς τὸ Καῖρον, ἐνθα ἐπαναλαμβάνονται αἱ περὶ ἠθικῶν ζητημάτων φιλονεικίαι. Μετὰ παρέλευσιν καιροῦ ἐξαγορεύεται ἡ Πεκουάχ, ἔρχεται εἰς Καῖρον, καὶ τοὺς διηγεῖται ὅτι ἐδάχθη τὴν ἀστρονομίαν ἀπὸ τὸν Ἀρχιλησὴν Ἀραβᾶ· ἐξακούλουσιν τὰ περὶ εὐδαιμονίας ζητήματα· ὁμιλοῦν περὶ ψυχῆς μεταφυσικώτερον, ἀποφασίζουσι νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς Ἀβυσσιῆν, καὶ ἐδῶ τελειῶσι τὸ δράμα“.

Δὲν περιέχει τίποτε ἰκανὸν νὰ κινήσῃ, τὴν περιέργειαν,

ἢ τὴν ψυχὴν· εἶναι δὲ ὡς ἐκ τῆς ὑποθέσεως συμπεραίνει, γρηγόρον ἀπὸ διδασκᾶς καὶ γνωμικᾶ, καὶ σκυθρωπᾶς συζητήσεις περὶ εὐδαιμονίας. Πολλοὶ τοιοῦτοι μυθιστοριογράφοι φροῦόμενοι μήπως ἢ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ἡδονὴν φθέρῃ τῶν ἀναγνωσκόντων νέων τὰ ἦθη, ζηρίζουσι τὰς μυθιστορίας τῶν εἰς τὴν ἠθικὴν, καὶ ἀσχολοῦνται νὰ τὰς κάμνουν ἀφελιμωτέρας μᾶλλον παρὰ τερπνάς· ὡς νὰ μὴν ἦναι δυνατὸν νὰ ἡδύοντο χωρὶς νὰ βλάψουν, ἢ νὰ ἀφελήσωσι χωρὶς νὰ πλήξουν. Ὅστις δὲν ἠμπορεῖ ἐντὸς τοῦ νοῦς νὰ συμβιάσῃ τὸ ἡδονικὸν μὲ τὸ ἀφελιμὸν, καὶ νὰ τὸ συμπλέξῃ εἰς τρόπον, ὥστε ἐκ τῆς ἡδονῆς νὰ γεννᾶται ἀνεπαισθήτως ἡ ἀφέλεια, καὶ ὄχι ἐκ τῆς ἀφελείας ἡ ἡδονή, αὐτὸς συνθέτει θραυμασμούς „Ρασέλας“, τοὺς ὁποίους ἐπαινοῦμεν ὅλοι διὰ τὴν ἠθικὴν· ἀλλ' ὅταν ἔχομεν ὄρεξιν νὰ διαβάσωμεν μυθιστορίας, προτιμῶμεν ἄλλας. Διότι κατὰ δυσυχίαν κανεὶς δὲν λαμβάνει εἰς χεῖρας τοιαῦτα συγγράμματα μὲ σκοπὸν νὰ ἀφελήθῃ· ἔπειτα ὁ μυθιστοριογράφος ἐκπληροῦ τὸ χρέος του, ὅταν προσεχῇ νὰ μὴ βλάβῃ τὰ ἦθη, καὶ εἰς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ κάμνῃ τοὺς πραταγωνιστάς του φιλοτίμους, γενναίους, ἐνθουσιασμένους πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ παριστώντας διὰ ἡρωϊκῶν πράξεων βδελυκτὴν τὴν κακίαν. Τίς ἢ χρεῖα νὰ παρῆσιάζεται αὐτὸς εἰς κάδς κεφάλαιον, καὶ ὡς βρασσοφόρος ἱεροκήρυξ νὰ λαλῇ περὶ μετανοίας; ἢ νὰ παριστᾷ καὶ αὐτὴν τὴν Θεραπαινίδα Πεκουάχ φιλοσοφοῦσαν, καὶ ἐκχέουσαν ἐκ τοῦ στόματος τὰ γνωμικὰ „νιφάδεσσιν τοῖκότα χειμερίσιν“;

Μὲ ὅλον τὸ δυσάρεσόν μου περὶ τὰ τοιαῦτα, τὸ ὅπεῖον θεώρησε ὡς ἀποτέλεσμα τῆς εἰς τὰς μυθιστορίας νεανικῆς μεταισσχολίας μου, δὲν ἀρνοῦμαι τὸ φιλόμουσον τοῦ κύρ Πετρίδου διὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Ρασέλα, ἀλλὰ νομίζω, ὅτι ἤθελε δεῖξει περισσοτέραν φιλοκαλίαν, ἂν, ἀποφασίσας νὰ μεταφράσῃ τοιοῦτου εἶδους σύγγραμμα, ἐπροτιμοῦσε τοῦ Φιελ δῖγγου τὸν χαριέστατον „Tom Jones“ τὸ κατὰ τὸν Γάλλον Λαχάρπιον ἀριστοῦργημα τῆς μυθιστορίας, ἢ κανέν τῶν νεωτέρων τοιούτων Ἀγγλικῶν, ὅπου ἡ εὐφυὴς πλοκὴ τῶν περιπέτειων, ἡ δριμύτης τοῦ δραματικῶ, τὰ ἀπροσδόκητα συμβῆντα, ἡ πάλῃ τῶν παθῶν, ἡ μεταβολὴ τῶν χαρακτήρων, καὶ ὁ ἀγχινοῦστος καὶ σεμνὸς ἔρως γοητεύουσι τὸν ἀναγνώστην.

Ἄρ. 4

*)

Ἄς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν διατριβὴν τοῦ Π. Μ. Ὅσα ἀναφέρει περὶ παραφράσεως τῆς Ἰλιάδος ἤθελον ἦσθαι ἴσως ἀκαίρου ἄγχι, ἀνδρὰ τὰ ἀσχήμιζε μὲ τὰ ψυχρὰ καὶ βασιολογικὰ σκώμματα, οἷον τὸ, ὡμῶς, καὶ ψιμμένας, τὸ, ὡ τῆς αἰοίας, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἡ φράς τῆς σκοπτικῆς τραχύτητος τὸν ἐμπόδιζε βέβαια νὰ σοχασθῆ, ὅτι ὁ κύρ Ρουσιάδης εἶτε ἀπὸ ζῆλον φιλολογικῶν κινήσεις εἰς τοιοῦτον ἐνδοξον ἀγῶνα εἶτε ἀπὸ ἄλλην τινα αἰτίαν, ἀγῶνα μὲν εἰς ἡμᾶς, γνωστὴν δὲ εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς φίλους του, εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι ἐμελλε νὰ εὐδοκίμησῃ, ἀν εἶχεν ἐκ φύσεως καὶ ποιητικῆς ἀρετῆς. Μερικοὶ νομίζουσιν, ὅτι ὁ μεταφράζων ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκειται εἰς ἀνάγκην νὰ πλάσῃ τίποτε ἀπ' ἐαυτοῦ, ἢ νὰ οἰκουμένησῃ, ἢμπορεῖ διὰ τῆς ἐπιπόμου σπουδῆς νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν μετάφρασιν καὶ χάρις ποιητικῆς εὐφυΐας. Εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι ἡ σπουδὴ δύναται νὰ συναργύσῃ εἰς τὴν βυβλικὴν τῶν λέξεων σύνταξιν, καὶ εἰς τὴν συββαρὴν τῶν ὁμοιοκαταληκτικῶν· ἀλλὰ πῶς θέλει εἰς ἡμᾶς, βοηθούμενος ἀπὸ μόνην τὴν κρυφαῖν σπουδῆν του νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν μετάφρασιν τὴν σφοδρότητα καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ πρωτοτύπου, δι' ἧν ὁ ποιητὴς ζωγραφῶν τὰ πάθη, πυρραμένος αὐτός, συμπυρνεύει καὶ τὸν ἀναγνώστην; πῶς θέλει δύνηθαι νὰ παραστήσῃ ἐριδίε τε μάχας τε, ὅταν καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ φαντασία του ἦναι εἰς ἀταραξίαν; ἄς ὁμολογήσωμεν, φίλε, ὅτι δὲν ἀρκοῦν οἱ βίαιοι ἀγῶνες τῆς τέχνης νὰ ἀναπληρώσου τῆς εὐφυΐας τὰς χάριτας, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἀπὸ μουσαῶν κατοχὴ καὶ μανία, ἀνευ τῆς ὁποίας ὄσκις (κατὰ τὸν Πλάτωνα) ἐπὶ ποιητικῆς εὐφυΐας ἀφίκεται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἰκανῶς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελής αὐτός τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τοῦ μαινομένου ἢ τοῦ σφαιρονοῦντος ἡφανίσθη. Εἰς ταύτην τὴν ἰδέαν ἐπισημαζόμενος τολμῶ νὰ πεισῶ, ὅτι ἡ Ἰλιάς διὰ ν' ἀρέσῃ σιχουρημένη εἰς τὴν τωρινὴν μας γλώσσαν, πρέπει νὰ μεταφρασθῆ καθ' ὃν τρόπον ἤθελε τὴν συνθέσει ὁ Ὀμηρος, ἀν εἴη τῶρα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μὴ εἴπης, ὅτι ζητῶ πολλὰ ἢ ἡξέυρεις ὅτι ἡ ποίησις εἰς πολλὰ διάφορος τοῦ πεζοῦ, διαφέρει ἀκόμη καὶ εἰς τοῦτο, μὴ συγχωροῦσα τὰ μέτρα.

Οἱ δημῶδεις σιχουργοὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑφωλοῦν εἰς τὸν βαθμὸν ἐκείνου ὅπου εὐρίσκειτο ὁ ποιητὴς ἐνῶ ἔγραφε, προσκολλῶνται εἰς τὴν ἀκρίβειαν, καὶ νομίζουσιν ὅτι θέλουσιν καθορῶσαι τὸ πᾶν, ἀν μεταφράσωσι λέξιν πρὸς λέξιν τὸ κεί-

μενον· ἀλλὰ τὸ κυριώτερον χρέος τοῦ μεταφράζοντος εἶναι νὰ διασώσῃ εἰς τὴν μετάφρασιν τὰ κάλλι καὶ τὰς ποιητικὰς χάριτας τοῦ πρωτοτύπου, ἢ ἀν τοῦτο δὲν ἦναι δυνατόν, νὰ τὰ ἀντιπληρῶσῃ μὲ ἄλλας ἰσοδυνάμους ἀρετῆς οἰκειᾶς τῆς γλώσσης μας. Καλόν, θαυμάσιον εἶναι σιμὰ τῶν ποιητικῶν χαρίτων νὰ λάμπῃ εἰς τὴν μετάφρασιν καὶ ἀκρίβεια τῶν ἐννοιῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο κρίνεται μᾶλλον εὐχῆς ἄξιον, παρά δυνατόν, καὶ ἐπειδὴ σκοπὸς τῆς ὑψηλῆς ποιήσεως εἶναι νὰ κυριεῖ, ὡς διὰ θείας τινὸς δυνάμεως τοῦ ἀναγνώστου τὴν ψυχὴν, ὁ καλὸς μεταφραστὴς χαίρειν ἐάσας τὴν σχολαστικὴν ἀκρίβειαν, σπουδάζει νὰ καμῇ τὴν μετάφρασιν ἀξίαν τοῦ πρωτοτύπου· δὲν ἀκολουθεῖ μὲ δουλαπρητῆ ἀτολίαν τὸ κείμενον, ἀλλ' ἐνθουσιαζόμενος ὅσον ἤθελεν ἐνθουσιασθῆ, ἀν ἐμελλε νὰ συνθέσῃ ἀπ' ἐαυτοῦ τίποτε, καταγράφει εἰς τὴν φαντασίαν μὲ ποιητικὴν ὀξύτητα ἐκάστην περίοδον, καὶ ὡς ἴδια τοῦ νοῦ του γεννήματα ἐπιχειρεῖται νὰ τὰ σιχουργῆ· εἶναι συγχωρημένον εἰς αὐτὸν νὰ συντέμῃ, ἢ νὰ πλατύνῃ τὴν ἐννοιαν, νὰ παρατρέχῃ πολλαχῶς τὰ ἐπίθετα, τῶν ὁποίων ἢ συνεχῆς χρήσις, ὅσον τερπνὴ εἰς τὴν Ὀμηρικὴν, τόσον εἰς τὴν ἰδικὴν μας γλώσσαν θέλει εἶσθαι ἀνυπόφορος· ἔχει τὸ ἐλεύθερον νὰ φαίνεται καμμίαν φράσιν μιμούμενος μᾶλλον παρά μεταφράζων, ἀν κρίνῃ, ὅτι ἡ μίμησις ἢμπορεῖ νὰ παραστήσῃ δρασιωτέραν τὴν ἐννοιαν· τοιοιουτοτρόπως μεταφράσαντες ὁ Ἄγγλος Πάπης τὸν Ὀμηρον, καὶ ὁ Γάλλος Δελίλλιος τὸν Βιργίλιον καὶ τὸν Μίλτωναν, ἐπέτυχον θαυμασίας.

Ταῦτα περὶ σιχηρᾶς μεταφράσεως, μακρότερα ἴσως τοῦ θέοντος, καὶ ἀκαίρα, διότι ἀπ' ἐμὲ καλῆτερα τὰ γνωρίζεις· ἡξέυρεις πόσον μὲ ἡδύνη ἢ ποίησις, καὶ ὅτι ἐκπίπτω εἰς ἀμετρολογίαν, ὅταν σὲ λαλῶ περὶ ταύτης τῆς ἀγαπητῆς μου τέχνης· μὴ γένοιτο δὲ νὰ ἐκλάβῃς τὰ γραφόμενά μου, ὡς κατηγορίαν τοῦ μεταφραστοῦ τῆς Ἰλιάδος, δι' ἔργον μάλιστα, ὁποῦ δὲν εἶναι φόδος μήτε εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ καὶ τῆς τωρινῆς μας γλώσσης ἐμπόδιον νὰ προξενήσῃ, μήτε τοῦ πρωτοτύπου τὴν δόξαν νὰ ἐλαττώσῃ, ἐπειδὴ (σοχάζομαι) ὀλίγοι θέλουσιν λάβει τὴν ὑπομονὴν νὰ τὸ διαβάσουν· ἀποφύγαν νὰ κατακρίναι εἰς τοιαύτην περίεασιν τὸν πλησίον μου, ἤθελα μάλιστα μ' ὄλην μου τὴν ἀδυναμίαν πρὸς μὴθῆ καὶ διατριβὴν νὰ συγγράψω, καὶ εἰς τὸν λόγιον Ἑρμῆν νὰ τὴν σεῖλω, ἀποδεικνύων φύγει ἄξιον διὰ τὴν τρα-

χρότητα τὸν ψυχρὸν ἐκεῖνον Πολίτην, ἂν ἤξευρα ὅτι ἄλλοστις
πρῶτος τῶν ἀδικουμένων δέλει τὸν ἀήρσει ἀτιμώρητον,
αὐτὸς, ἕως καὶ ἀνεκδοτοῦ ἐπὶ τὴν παράφρασιν ὑπερασπισθεὶς,
ἀμπυπαλῶν πρῶτη ἐσλιχέσκου ἔγχυς.

Τελειώσας τοὺς περὶ σιχηρᾶς μεταφράσεις σοχισμοὺς
μου, ἐλησμόνησα ν' ἀποκριθῶ εἰς τὴν ἐρώτησιν περὶ τοῦ, ἂν
ὑπάρχη κινεῖς τῶν ὁμογενῶν ἱκανὸς νὰ μεταφράσῃ ἀξίως τὸν
Ὅμηρον· ἤξευρεις, φίλε μου, καλῆτερα ἀπὸ ἐμέ, ὅτι εἰς
τῶν Φαναριωτῶν τοὺς εὐγενεῖς οἴκους εὐρίσκονται ἄνδρες, ἀ-
πὸ τῶν ὁποίων τὴν ζωνῆν φαντασίαν, καὶ τὴν λεπτὴν περὶ
τὰ καλὰ αἰσθησιν ἔχει τις νὰ ἐλπίσῃ πολλά· ἀλλὰ μεταξύ
τούτων εἶναι δίκαιον νὰ διακρίνωμεν τῆς Πολυξένης καὶ Κούρ-
κας τὸν ποιητὴν,

ὃν περὶ πάντων περιλήψε φρόδος Ἀπόλλων.

Ὁ χαρῖεις οὗτος Φαναριώτης, ἕως ἤθελε συναγωνίζεσθαι
ἀμοιβῶν μὲ τὸν Ἀισχύλον καὶ μὲ τὸν Εὐπόλιον, ἂν ἔγει-
νῆτο εἰς τὸν χρυσοῦν τῆς Ἑλλάδος αἶθρα, καὶ δεῖς φαίνεται
εἰς τὰ ποιήματά του πόσον καλὰ ἤξευρει νὰ μιμητῆται τὸν Ὀ-
μηρον, αὐτὸς πρὸ πάντων σοχίζομαι, ὅτι ἤθελεν ἀριστέσει
καὶ εἰς τῆς μεταφράσεως τὸν ἀγῶνα, ἂν ἀπεράσσειε νὰ τὸν ἀ-
ναδεχθῆ. Ἄφ' οὗ ἄρχισαν νὰ ἀνατέλλουν εἰς τὸ γένος μας τῆς
παιδείας τὰ φῶτα, ἄνδρα ἱκανὸν νὰ ἐπιτυχεῖν εἰς τὴν ὕψι-
λὴν ποιῆσιν παρ' αὐτὸν ἄλλον δὲν εὐτύχησα νὰ γνωρίσω.

Ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ εὐγενοῦς τούτου Φανα-
ριώτου, δὲν μὲ φαίνεται ἀκαιρον νὰ σὲ εἰπῶ ὅτι περὶ τῆς
κεμψοτάτης Κούρκας ἀναφέρει εἰς τὸ πλούσιον καὶ κατὰ τὰς
ἐνοσίας καὶ κατὰ τὰς λέξεις βιβλίου Γραμματικῶν ὁ σο-
φὸς Οἰκονόμος. „Εἰς τὴν λαλουμένην μας γλώσσῃν ἔχομεν
(λέγει) καμωδίαν ἀρχινουσάτην καὶ ἀσειοτάτην τὸν Κούρκου
τοῦ Ἀρχοντος Ποσελνίκου κυρίου Ἰακώβου Ῥίζου“. Πιρῆδο-
ξον διατὶ Κούρκος, καὶ ὄχι Κούρκα, καὶ διατὶ εἰς τὴν τάξιν
τῶν καμωδιῶν, ἐν ᾗ καμωδία δὲν εἶναι ἔπρεπε, σοχίζο-
μαι, νὰ τὴν βάλῃ εἰς τὸ εἶδος τῶν ποιημάτων ἐκεῖνων, ὅπου
κατέθεσε καὶ τὸ Ἀναλόγιον (Io Iuvrin) τοῦ Γάλλου Βοῖλῶ·
τὸ παραδοξότερον εἶναι, πῶς τοιοῦτος διδάσκαλος τῆς ποιη-
τικῆς νὰ μὴν παρατήρησῃ τὸ ἀτελὲς τοῦ δράματος τῆς Κούρ-
κας· ἂν ἔκαμνεν αὐτὴν τὴν παρατήρησιν, ἤθελε βέβαιον πρὸς-
θέσει εἰς τὰς ἄλλας τοῦ εὐχᾶς καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς τελειώσεως
τῆς Κούρκας.

N. I.

Ἡ ἀκόλουθος προκήρυξις μᾶς ἐστάλη τυπωμένη εἰς τὸ τυπογραφεῖον
τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν μετατυπώομεν ἀπαλλάκτως.

Π Ρ Ο Κ Η Ρ Υ Ξ Ι Σ.

Χαίρει καὶ ἀγάλλεται ἡ κοινὴ μήτηρ τῶν Εὐσεβῶν Ἁγία
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, βλέπουσα πολλοὺς τῶν ἀπάνταχού ὁ-
μογενῶν, καὶ γνησίων αὐτῆς τέκνων ἀναθῆσαι χριστιανικῶν
ἀρετῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν διατίθεμένους, καὶ προκόπτοντας
εἰς τὴν κατέρβασιν τῶν θεαρίων καὶ κοινωφελῶν πράξεων. Οἱ
φιλόσημοι οὗτοι καὶ πρόθυμοι τῶν καλῶν ἐργάται, θέλοντες
νὰ ἀναζωπυρήσωσι τὸν πυρσὸν τῆς παιδείας, καὶ τῶν μαθή-
σεων, καὶ νὰ διαλύσωσι πανταχόθεν τὸ σκότος τῆς βαρβαρό-
τητος, καὶ ἀμαθείας, συνέσπασαν, καὶ συνισῶσι καθ' ἑκάστην
κοινὰ Σχολεῖα, καταβάλλουσιν εἰς ἐκδόσεις βιβλίων διαφό-
ρων, καταγίνονται εἰς μεταφράσεις συγγραμμάτων σοφῶν,
συνεισφέρουσι, συντρέχουσιν, ἀγωνίζονται, καὶ, τῆς θείας
δυναμείας συνεργούσης κατὰ πρῶτον αὐτοῖς, συναπαρτωμένης
δὲ κατὰ τὸ ἐγχαροῦν καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς προσείας, φέ-
ρουσι κατὰ μικρὸν εἰς ἕκαστον τὸν φιλογενῆ των σκοπόν. Ἀλλ'
ἐὰν ἡ βᾶσις τῆς ἀληθοῦς, καὶ τῆς χριστιανικῆς ἐπαγγελματι-
ἀνηκούσης παιδείας εἶναι ὁ φόδος τοῦ Θεοῦ, (Ἀρχὴ σοφίας
φόδος Κυρίου) ἂν ἡ ἐπίτευξις τῆς αἰωνίου ζωῆς πορίζεται ἐκ
τῆς ἀναγνωσεως τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, (ἐρευνᾶτε τὰς Γραφὰς,
ὅτι ὑμεῖς δοκίτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰωνίου ἔχειν) ἐνὶ λόγῳ ἂν
ἢ εὐσέβειᾳ τῶν φρονημάτων, ἢ εὐκοσμῖα τῶν ἠθῶν, καὶ τῆς
χριστιανικῆς ἀρετῆς ἢ τελειότητος ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν θεοσοφῶν εἰς-
τηγήσεων, καὶ θεοπνεύτων διδασκαλιῶν, πόσον ἤβελαν εἶ-
ναι σωτηριαδέσφαι, πλείον μόνιμοι, καὶ τελεσφόροι αἱ πρῶ-
τοι, ἢ προηγουμένη, ἢ συμπροϊούσιν ἔχουσαι τὴν ἐκδοσιν
Ἱερῶν συγγραμμάτων τοιούτων; τὴν ἔλλειψιν αὐτὴν θέλουσά
νὰ θεραπεύσῃ κατὰ χρεὸς ἡ Ἐκκλησιαστικὴ πρόνοια, προσή-
στατο τὴν μετατύπωσιν τῶν σωζομένων τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς
ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, καὶ ἡ αἰτία τῆς προτιμήσεως
εὐδὴλος τοῖς ὁμογενέσι καὶ ὁμοπίστοις, καθότι ἔσπον ἐκ τοῦ ἐνός
μέρους αἱ ἀριθμὸν νικᾶσαι, καὶ λόγου δύναμιν ὑπερβαίνουσαι πο-
λυειδέεις χάριτες, καὶ ἀρεταὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Χρυσόστο-
μου, εἶναι πρὸς πᾶν εἶδος ὠφελείας τοῖς Εὐσεβέσιν ἀναγκαῖστα-
ται, τοσοῦτον ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους ἐγένοντο σπάνια καὶ δυσέ-
ρετα τὰ χρυσοσομικὰ καὶ εἰς τοὺς εὐποροῦντας ἐπὶ δυσπίριστα, ὡς
πρὸ χρόνων πολλῶν μὴ ἐκδοθέντα. Εἰς λοιπὸν τῶν ἐνταῦθα ἐν Βα-
σιλευούσῃ ὁμογενῶν, λόγου ἕξιος, εἰδήμων, καὶ ζηλωτῆς, ἐν-
δόσιμον· καὶ ἱκανὸν ἐκ τῆς προτεθείσης Ἐκκλησιαστικῆς φρον-
τίδος, ἀπεράσσειε νὰ ἀφειδήσῃ κόπων καὶ μόχθων, καὶ ὀδηγού-

μερος από τὰς ἀξιολογωτέρας ἐκδόσεις τῶν Παρισίων, καὶ τῆς Βενετίας, τὰς εἰς 13 τόμους Γραικολανινίσι ὑπόσχεται νὰ καταρθῶσιν τὴν μετατύπωσιν μόνου τοῦ καθαροῦ Ἑλληνικοῦ κειμένου εἰς μέγα ὄγκον, καὶ ἀνόλογον, καὶ φορητὴν παχύτητα τῶν 25, διαιρῶν καὶ διαβιβυμίζων τὴν ἐν ταῖς προλαβούσαις ἐκδόσεσιν ἀνωμαλίαν, καὶ σύγχυσιν τῆς ὕλης τῶν συγγράμματων εἰς τέσσαρα μέρη, ἐξ ὧν, τὸ μὲν α'. μέρος συνιστάμενον ὑπὸ πέντε τόμων, θέλει περιεχεῖ τὰς εἰς τὴν Παλαιὰν Δεῖαν Γραφὴν ὀμιλίαις, ἧτοι τὰ περὶ τῆς Γενέσεως, τῆς Πεντατεύχου, τῶν Ἰσραῶν Παλμῶν τοῦ Προφητᾶνακτος, καὶ τῶν λοιπῶν Δείων Προφητῶν περιὶ οὐν ὀμιλίησιν ὁ Δεῖος οὗτος Πατήρ, κατὰ σειράν, ὡς εἰς τὴν Παλαιὰν περιέχεται. Τὸ δὲ β'. συνιστάμενον ὑπὸ ἑνδεκά τόμων, ἐμπεριλαμβάνει ὅλας τὰς ὀμιλίαις τὰς ἐκ τῶν ὑποθέσεων, καὶ ρητῶν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἰς τόμους τέσσαρας, τῶν Πράξεων εἰς ἓνα τόμον, καὶ τῶν Ἐπιστολῶν εἰς ἕξ. Τὸ γ'. συνιστάμενον ὑπὸ πέντε τόμων, θέλει περιεχεῖ τοὺς ἠθικούς καὶ Πάνηγυρικούς λόγους, καὶ τὰς Ἐπιστολάς τοῦ Δείου Πατρός μετὰ τὴν ἀπαιτημένην τίξιν καὶ ἀκρίβειαν. Καὶ τὸ δ'. καὶ τελευταῖον μέρος, ὑφιστάμενον εἰς τέσσαρας τόμους, τὰς ἐκλογὰς, καὶ τοὺς λόγους τοῦ Σεβηριανοῦ Ἰπισκόπου Γαβάλων καὶ ὅσα τὴν ἐπιγραφὴν φέρουσι τῶν ἀμφιβαλλομένων καὶ ὑβῶν συγγραμμάτων ἐν ταῖς ἀνωτέρω εἰρημέναις ἐκδόσεσιν. Οὕτω συμπροσῶται τῶν εἰκοσιπέντε τόμων ὁ ἀριθμὸς, καὶ τοιαύτη θέλει εἶναι τῆς ἐκδόσεως ἡ τάξις, κεκοσμημένη μετὰ χαρακτῆρας καθαρὸς καὶ ὡραίους καὶ ὁμοίους μετὰ ἐκείνους διὸν τυπωθεῖσα ἐξεδόχη ἐν Βενετίᾳ πρό τινων χρόνων ἢ ἐμπορικῆ ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Παπαδοπούλου, ἢ μετὰ ἐκείνους τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ κυρίου Κοραῆ ἐν Παρισίοις, καὶ χάρτιν καθαρὸν, καὶ δέσιμον ἡμιγαλλικόν, διὰ τοὺς συνδρομητάς. Διὰ νὰ ἐξυμολισθῶσιν ὁμοίαι αἱ παρεμπόπτουσαι δυσκολίαι εἰς τὴν αἴσθησιν καὶ ταχεῖαν εὐδόξιν μιᾶς τσοῦτον πολυπόνου καὶ ἐυσπεχειρήτου ὑποθέσεως, καὶ νὰ ἐνβαρύνθῶσιν οἱ διάφοροι συνδρομηταί, ἐξήχθησεν ὁ τὴν ἐπιφασίαν ἀναλαβὼν νὰ προκαταβλήῃ μία ποσότης χρημάτων, ὡς δάνεια νοουμένων, ἐπὶ διαστήματι τριετίας, καὶ προσδιορισμῶ τόκου πρὸς ὅκτω εἰς τὰ ἑκατὸν τὸν χρόνον, περὶ ὧν καὶ ὁμολογίας χρεωσικῆς, καὶ ἀσφαλίειαν ἀποχρᾶσιν ὑπόσχεται, προσυποσχεθῶντες εἰς ἕκαστον δανεισθῆναι ποσότητος γροσίων 5000, νὰ προσφέρῃ δωρεῖαν καὶ ἀνὰ ἓν σῶμα καλοδεδεμένον. Καὶ ἐπειδὴ θέλει γέννη φροντίς, ἐτοιμαζόμενοι νὰ ζέλλωνται ἐκ διαλειμμάτων εἰς ἕξ διαστήματα οἱ ἀπαρτίζοντες τὴν ὀλοκληρίαν τοῦ σώματος 25 τόμοι, διὰ τὸ ἀνεπαχθέστερον τῶν συνδρομητῶν, καὶ δι' εὐκολίαν τοῦ πράγματος περισσοτέραν, ἀπαρτίτται νὰ μετρώνται εἰς τοὺς διανεμόντας εὐθὺς μετὰ τὴν παραλαβὴν, τῶν πρώτων τεσσάρων τόμων γροσία 60, τῶν ἀκολουθῶν τεσσάρων

55, τῶν ἐφεξῆς τεσσάρων 50, τῶν ἑτέρων τεσσάρων 45, τῶν ἄλλων τεσσάρων 20, καὶ τῶν ὑπόλοιπων τελευταίων πέντε, 20. Ἔξοχι ἢ τιμὴ τοῦ ὅλου συγγράμματος τῶν εἰκοσιπέντε τόμων ἡμιγαλλίσι καλοδεδεμένων περιορίζεται εἰς γροσία 250. Ὅσοι δὲ τῶν συνδρομητῶν φιλοτιμούμενοι νὰ φανῶσι πλέον ζήλοισι, καὶ κοινοφελέστεροι, θελήσωσιν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως νὰ δώσωσιν εἰς μετρητὰ εὐθὺς μετὰ τὴν σὺν Θεῷ ἐναρξίν τοῦ ἔργου ἀνὰ γροσία τοῦλάχιστον 200 δι' ἕκαστον σῶμα λαμβάνοντες τὴν ἀνυγκαίαν ἀπόδειξιν, ἐπὶ σκοπῶ τοῦ νὰ πληρώσωσι μετὰ τὴν παραλαβὴν τῶν πρώτων δεκαεξ τόμων, καὶ τὰ λοιπὰ 50 γροσία, εἰς αὐτοὺς δίδεται ὑπόσχεσις, τὰ βιβλία νὰ δώσωσιν ὀλογαλλίσι καλοδεδεμένα, καὶ τούτων τὰ ὀνόματα θ' ἴδουν καταγραφῆ εἰς ἰδιαίτερον κατάλογον, πρὸς ἐνδείξιν τῆς φιλοτιμοτέρας αὐτῶν προαιρέσεως.

Ἡ προσδιορισθεῖσα, ὡς ἀνωτέρω, τιμὴ τῶν γροσίων 250 ἕκαστου ὀλοκληρέου σώματος δὲν θέλει βεβαίως κριθῆ μεγάλη καὶ ὑπέρογκος παρὰ τῶν ὁμογενῶν, ἀφ' οὗ μάλιστα παρατηρηθῶσιν εἰς τὰς φιλολογικὰς τοῦ τρέχοντος ἔτους ἐφημερίδας ἀριθ. 8, ὅτι μόνον ἐν σῶμα χρυσοσομικῶν, εὐρισκόμενον εἰς ἓνα τῶν ἐν Βιέννῃ βιβλιοπωλῶν, ζητεῖται δι' ἀργυρίᾳ φιορίνια 130· τὰ ὅποια κατὰ τὸ τρέχον συναλλάγμα, καὶ τὰ ἐπόμενα διὰ τὴν μεταφορὰν ἔξοδα, ὑπερβαίνουν τὰ 300 γροσία. Ἀς μὴν ὑποληφθῆ μ' ὅλου τοῦτο παρ' οὐδενὸς τῶν ὁμογενῶν, ὅτι ὁ ἀναδεχόμενος τὴν ἐπιφασίαν τοῦ πύπου, ἠθέλησε δῆθεν νὰ δουλευθῆ τὸ γένος μετὰ ζήμιαν τοῦ τοῦναντίου μάλιστα κηρύττει, εὐχαριστοῦμενος εἰς αὐτὴν τὴν τιμὴν, εἰάν οἱ ὁμογενεῖς προθυμοποιηθέντες συνδράμωσι καὶ εἰς τὴν προκειμένην ἐκτύπωσιν, καθὼς ἔ, εἰς ἄλλας ἐν τῷ μεταξύ τῶν προθυμήθησαν, εἶναι πιθανὸν νὰ γένῃ καί τις ὠφέλεια, ὡς οὐ μόνον εἰς ὅλα τὰ ἀκμαζόντα κοινὰ τοῦ Γένους Σχολεία, εἶον τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν Κουρούτζεσμεν, τοῦ Βουκουρεστίου, τοῦ Ἰασίου, τῆς Χίου, τῆς Σμύρνης, τῶν Κυθῶν, τῆς Πάτμου, τῶν ἐν Ἰωαννίνοις δύο, τῶν Μιλίων τοῦ Πηλίου Ὄρους, τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἄλλαχού, νὰ προσφέρῃ δωρεῖαν ἀνὰ ἓν σῶμα, ἀλλὰ καὶ εὐκολίας περισσοτέρας εὐράν προσθήκην, νὰ ἐκδώσῃ καὶ ἄλλα Ἐκκλησιαστικὰ, ἔ, τῶν θύραθεν Σοφῶν κοινοφελῆ βιβλία, πρὸς ἐπαύξησιν τῶν πρώτων τῶ Γένους.

Προβληθέντων λοιπὸν τῶν ἐπινοηθέντων αὐτῶν μέσων, καὶ τρόπων ἐπὶ τῆ εὐκαιρεί, καὶ συντόμῳ τοῦ πράγματος ἐτελεσθεῖ, καὶ ὑποτεθέντων εἰς τὴν ἐπίκρισιν τῶν δύο ἀγνωστάτων Πατριαρχικῶν καὶ Ἀποστολικῶν Θρόνων, τοῦτε Οἰκουμενικοῦ, καὶ τοῦ τῶν Ἱεροπολύμων, καὶ φανερωτικῶν ἀξίων ἀποδοχῆς, ὡς συναπτεχούτων τῆ κοινοφελείᾳ προθέσει αὐτῶν, καὶ τῆ ἀγρυπνῶν φροντίδι ὑπὲρ τοῦ Εὐσεβοῦς Χρισωνύμου πληρώματες, οἱ κρυπτοὺς

Θείω ἔλξει εὐκλεῶς διέποντες καὶ διακοσμοῦντες, ἢ τε αὐτοῦ σεβασμιωτάτη Παναγιότης, καὶ ἡ αὐτοῦ σεβασμιωτάτη Μικα-
ριότης, μετὰ τῆς ἐνδημούσης ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἱεραρχικῆς
δημηγύρας, ὁμοῦ δὲ καὶ οἱ Ἐκκλησιάρχαι καὶ περιφανέστατοι
προὔχοντες τοῦ Γένους ἡμῶν, οἱ ἐνθερμοὶ καὶ φιλότιμοι συνεργοὶ
καὶ συναυτιλήπτορες τῶν καλῶν, ἀξιοῦσθε ἐπαγγελιάμενοι
προσασίαν, προήχθησαν καὶ εἰς γενναῖα πραγματικὰ παραδείγ-
ματα συνδρομῆς, ὡς φαίνονται κατωτέρω, ἀντὶ κοινῆς διαγνώ-
σει καὶ ἡ παρούσα ἐξεδόθη προκήρυξις, καὶ προσκαλοῦνται δι-
αὐτῆς πάντες οἱ ἄπανταχοῦ Θεοσεβεῖς καὶ φιλοκάλοι ὁμογενεῖς,
να καταγράψῃ ἕκαστος τῶν δυναμένων τὴν εὐχάριστον γνώμην ταύ-
την εἰς τὸ νὰ δανείσῃ τὴν ποσότητα τῶν 5000 γροσίων, ὡς εἴρηται,
καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἀναγκαίαν ὑπόδειξιν εἰς ἀσφάλειάν του ὡσαύ-
τως καὶ οἱ προαιρούμενοι νὰ καταβάλλωσιν ἐκ τοῦ προχείρου τὰ
200 γροσία δι' ἕκαστον σῶμα, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπλῶς συν-
δρομηταί, διὰ νὰ λαμβάνωσιν ἐκ διαλειμμάτων τοὺς ἐτοιμαζο-
μένους τόμους, πληροῦντες τὸ ἀνάλογον τῆς τιμῆς κατὰ τὸν ἀ-
νωτέρω ἐκτεθέντα τρόπον. Ὅθεν ἄς ἐπιταχύνῃ ἕκαστος τὴν κατα-
γραφήν, διὰ νὰ φανῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν σωμάτων, καὶ λαβῶν τὴν
ἀναγκαίαν πληροφορίαν ὁ ἐπίστατων, νὰ ἐπιβάλῃται τοῦ ἔργου
χωρὶς ἀναβολῆς, κατὰ τὴν ἐγκάρδιον τῶν φιλοκάλων εἴησιν καὶ
ἐπιθυμίαν, πρὸς κοινὴν ὠφελίαν, καὶ ψυχικὴν στατηρίαν τῶν
ὁμογενῶν, ἧτις εἶναι τῆς ἐπικλησιαστικῆς προνοίας τὸ τέλος τὸ
σκοπιμώτατον. Βίδοποιεῖται ἐφ' ἅπασιν τοῖς φιλοκάλους συν-
δρομηταῖς, ὅτι, ἐπειδὴ τὸ κοινωφελές ἔργον τοῦτο προσεκατεῖ
καὶ ποσότητα χρημάτων ἰκανὴν διὰ τὴν σὺν Θεῷ ἐναρξίν του,
καὶ συνδρομὴν ἐπομένως οὐ μικράν διὰ τὴν τελειοποίησίν του,
εἶναι ἀφενετος ἀνάγκη νὰ γένῃ κατὰ πρῶτον ἡγεσίαν ὁ ἀριθμὸς τῶν
συνδρομητῶν, καὶ ὅταν φανῇ ἀνάλογος τῆς χρεῖας τοῦ πράγματος
ἐγκαίρως, τότε θέλει εἰδοποιηθῆ ἕκαστος ἀκριδέστερον περὶ τοῦ τρό-
που τῆς ὑπισχνουμένης ἀσφαλείας πρὸς τοὺς δανείζοντας, διὰ
περισσοτέρην αὐτῶν εὐχαρίστησιν καὶ ἀνάπαυσιν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τῆς ἡ. Δεκεμβρίου. (α. ω. ρ.)

Ἡ ἐπίσταται τῆς καταγραφῆς τῶν Συδρομητῶν.

Ἐν Ἰασσίῳ παρὰ τῷ Πανιεροτάτῳ Μητροπολίτῃ ἁγίῳ Βίρηνουπά-
λεως κυρίῳ Γρηγορίῳ, παρὰ τῷ Εὐγενεστάτῳ ἄρχοντι μεγάλῳ
Ποσειδόνικῳ κυρίῳ Ἰακώβῳ Ρίζῳ, καὶ τῷ κυρίῳ Πάσκαλῳ Βασιλείῳ.

Ἐν Βακαρεσίῳ, παρὰ τῷ Πανιεροτάτῳ Μητροπολίτῃ ἁγίῳ Πρωγα-
νιαῆς κυρίῳ Διονυσίῳ, παρὰ τῷ Εὐγενεστάτῳ ἄρχοντι Καμηνα-
ρη κυρίῳ Σπυρίδωνι Βαλέτα, καὶ τῷ ἄρχοντι Καμηναρῆ κυρίῳ Πω-
λυζᾷκη Δημητρίῳ.

Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς Ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς κατὰ τόπον ἁγίοις Ἀρ-
χιερεῦσι, προκρίτοις ὁμογενεσι καὶ Διδασκάλοις σχολαρχῶσι.